

LIITE I

Labtium

Mustalipeän viskositeetti – loppuraportti 26.11.2012

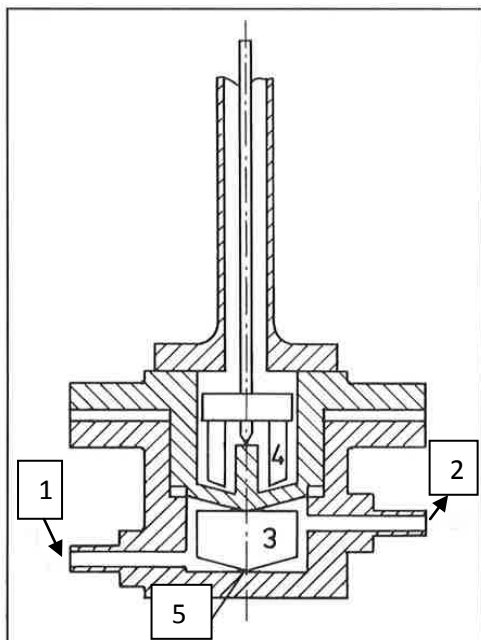
Mustalipeiden viskositeettien vertailua

1. Johdanto

1990-luvulla on tehty laaja selvitys mustalipeistä ja niiden ominaisuuksista (LIEKKI 2-ohjelmassa). Lipeäryöryhmän kokouksessa II/2010 5.5.2010 todettiin, että olisi aika päivittää esim. viskositeettikäyrät ja selvittää onko tilanne jotenkin muuttunut 15 vuodessa. Vertailun tekeminen vanhoihin arvoihin on vaikeaa, koska viskositeettilaitteisto on vaihtunut ja nyt mittaus tehtäisiin polttolipeästä suolan lisäyksen jälkeen. 1990-luvulla tutkittiin vahvalipeitä ennen suolan lisäystä. Todettiin kuitenkin, että mittauksilla voitaisiin saada selville lipeiden keskinäinen järjestys viskositeetin suhteen ja verrata sitä 90-luvulla saatuihin arvoihin.

2. Taustaa

Mustalipeiden dynaaminen viskositeetit määritettiin sylinterityyppisellä rotaviskosimetrillä, jossa sylinteriä pyöritetään paineistetussa kammiossa (viskoklaavissa) magneetin avulla. Viskositeettimittauksessa kahden samankeskisen sylinterin välinen suhteellisen kapea rengasmainen tila täytetään mustalipeällä. Sisempi sylinteri pyörii vakioleikkausnopeudella ja pyörimisen ylläpitämiseen vaadittava vääntömomentti mitataan. Näytteen viskositeetti saadaan laskettua mitatuista arvoista. Leikkausnopeutena käytettiin 288 s^{-1} . Mittausperiaate on esitetty kuvassa 1.

- 1 = näyte sisään
- 2 = näyte ulos
- 3 = sylinteri
- 4 = magneetti
- 5 = tukipiste

Kuva 1. Viskositeettimittauksen periaate

Viskositeettimittauksissa käytetty laite on merkiltään Haake RheoStress 6000, jossa mittauskammiona on Haake Pressure Cell D100/200 (kuvat 2 ja 3). Maksimilämpötila viskositeettimittauksissa voi olla 170–180 °C. Tässä työssä

kaikkien näytteiden viskositeetit mitattiin kahdessa eri lämpötilassa. Toisen lämpötilan sai kukin tehdas itse määritellä ja toinen lämpötila oli kaikille sama eli 135 °C.

Viskoklaavi lämmitetään sähkövastuksilla. Mittauksen aikana mitataan sekä viskoklaavin vaipan lämpötilaa että itse mustalipeän lämpötilaa.

Viskometri kalibroidaan standardiöljyillä, joiden viskositeetti on tunnettu. Vaikeutena on sopivien öljyjen saaminen, kaupallisesti ei löydy öljyjä, joiden viskositeetti olisi riittävän korkea käytetyissä lämpötiloissa. Tämän takia viskometri on jouduttu kalibroimaan alhaisemmissa lämpötiloissa.

Kuva 2. Haake RheoStress 6000 viskositeettilaitteisto

3. Suoritus

Mustalipeän viskositeetti mitataan useammalla eri kuiva-ainepitoisuudella ja tulos esitetään viskositeettikäyränä, jossa viskositeetti (mPas) on piirretty kuiva-aineen funktiona. Määrityksen aikana mustalipeää konsentroidaan erityisessä haihdutusastiassa (kuva 3). Kun lipeä on saavuttanut halutun kuiva-ainetason, se johdetaan paineilman avulla viskoklaaviin mittausta varten. Haihdutusastian ja viskoklaavin välistä yhdysputkea lämmitetään, jotta mustalipeä ei tuki putkea mahdollisen jäähtymisen seurauksena. Mustalipeä pidetään mittauslämpötilassa 10 minuuttia ennen määritystä, jotta vältetään mahdollinen tiksotropian aiheuttama virhe tuloksiin.

Kuva 3. Viskositeettimäärittämiseen käytetty laitteisto kokonaisuudessaan

4. Näytteet

Tässä työssä tutkittiin yhteensä 15 eri mustalipeää. Jokaisesta määritettiin dynaaminen viskositeetti sekä 135 °C:ssa sekä tehtaan itsensä määrittelemässä lämpötilassa. Näytteet on koodattu juoksevalla numerolla 1-15. Taulukoon 1. on koottu analysoidut lipeät ja niiden kuvaukset. Taulukossa 5 on mainittu työhön osallistuneet tehtaat.

Taulukko 1: Näytteet

Näyte	Kuvaus	Tehtaan valitsema lisälämpötila, °C
1	Polttolipeä soodakattilaan, sekalipeä. Koivu-%: 62 % ja havu-%: 38 %	140
2	Polttolipeä lipeäruiskulta, havulipeä	115
3	Haihduttamolta otettu havulipeä, jossa tuhka mukana (Kuusi 70 %/mänty 30 %). Eräkeitto Ulkomainen lipeä	115
4	Polttolipeä, polttoon menevä havulipeä	141
5	Polttolipeä, polttoon menevä havulipeä	128
6	Polttolipeä, polttoon menevä havulipeä	132
7	Polttolipeä, polttoon menevä havulipeä	120
8	Polttolipeä, polttoon menevä havulipeä	142
9	Polttolipeä, polttoon menevä havulipeä	125
10	Polttolipeä, Sekalipeä, haihduttamon 1A-yksikön jälkeen. Koivu-%: n. 60 % ja havu-%: n. 40 %	143
11	Polttolipeä soodakattilaan, sekalipeä. Koivu-%: 50 % ja havu-%: 50 %	120
12	Polttolipeä, polttoon menevä koivulipeä	125
13	Polttolipeä, lehtipuulipeä, ulkomainen	120
14	Polttolipeä, lehtipuulipeä, ulkomainen	120
15	Polttolipeä soodakattilaan, sekalipeä. Koivu-%: 10 % ja havu-%: 90 %. Eräkeitto. Ulkomainen lipeä	115

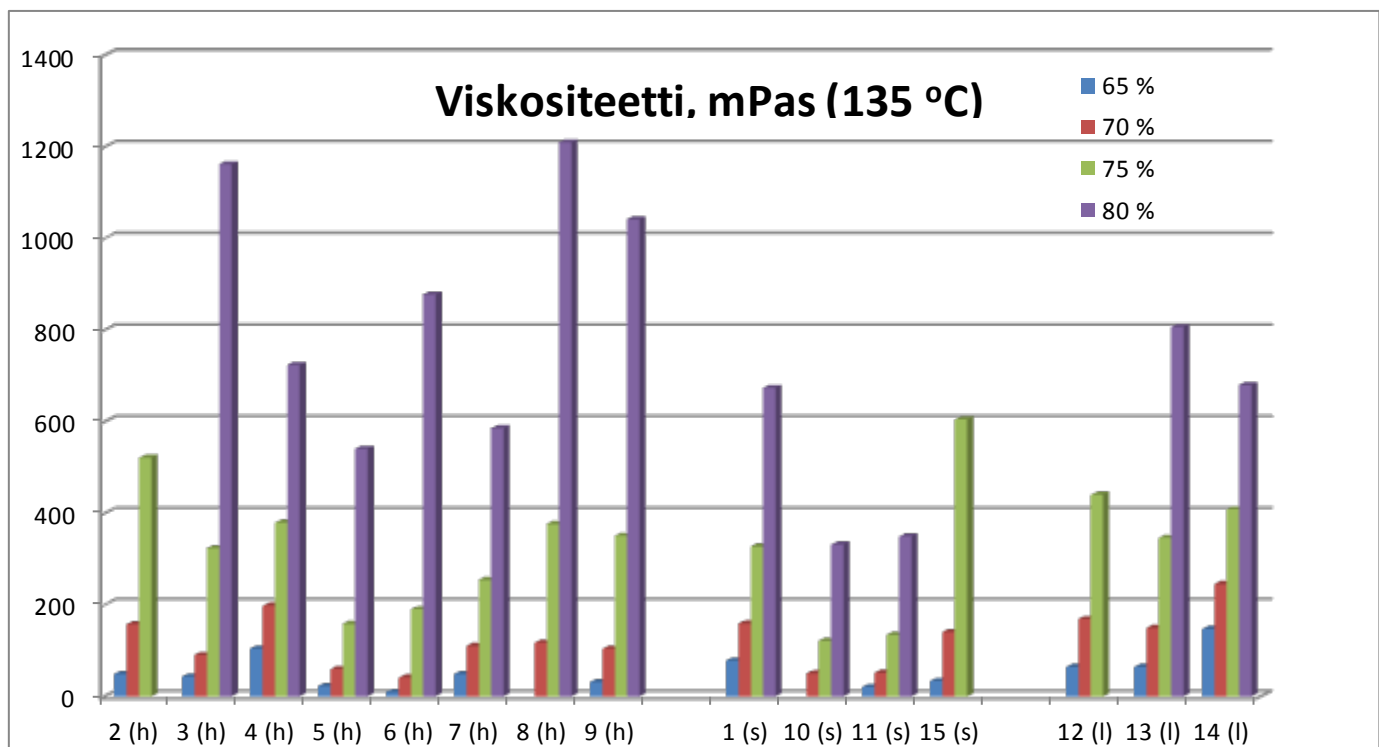
5. Tulokset

Viskositeetit mitattiin kahdessa eri lämpötilassa. Toisen lämpötilan sai tehdas määrittää itse ja toinen lämpötila oli kaikille yhteinen eli 135 °C. Kunkin näytteen viskositeettikäyrät sekä mitatut ja lasketut pisteet on esitetty sivuilla 10-39. Taulukkoon 2. on kerätty viskositeettiarvot kuiva-ainepitoisuuksilla 65 %, 70 %, 75 % ja 80 %. Tulokset on esitetty graafisesti kuvassa 4.

Taulukko 2. Viskositeetitulokset 135 °C:ssa

Tehdas	65 %	70 %	75 %	80 %
1	78	159	327	673
2	48	157	521	-
3	43	90	323	1161
4	104	198	379	723
5	22	59	158	540
6	9	41	190	877
7	48	110	254	585
8	-	117	376	1209
9	31	104	350	1041
10	-	50	121	331
11	20	51	134	349
12	64	168	440	-
13	64	149	346	806
14	147	245	408	679
15	33	140	604	-

Joillekin näytteille ei pystytty mittaamaan viskositeettia 65 %:n kuiva-aineessa, koska viskositeetti laski niin alas ettei luotettavaa lukemaa saatu. Samoin kahden näytteen kohdalla 85%:n kuiva-aineessa viskositeetti oli liian korkea.

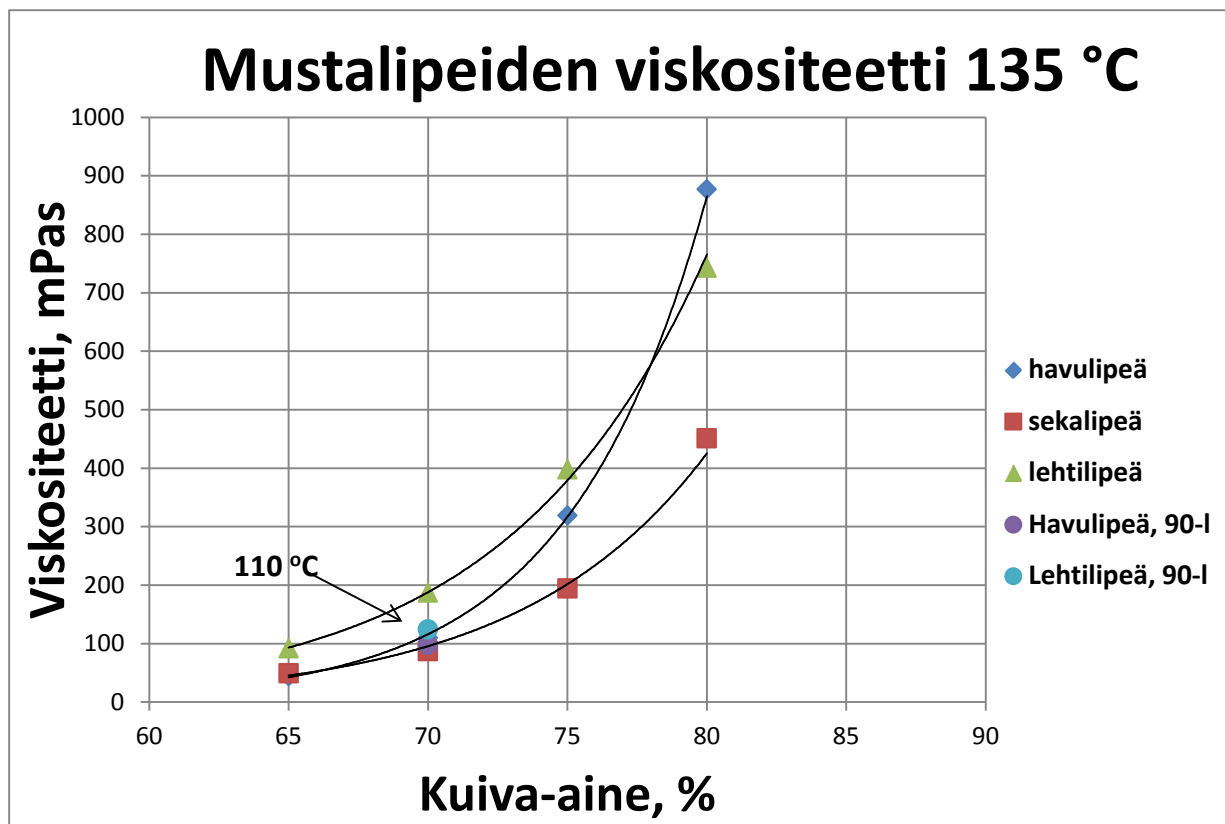

Kuva 4. Mustalipeiden viskositeetit eri kuiva-ainetasoilla (h=havulipeä, l=lehtipuulipeä ja s=sekalipeä).

Kuten taulukon 2 tuloksista sekä kuvan 4. pylväistä voi havaita, on viskositeeteissa suuria eroja. Kunkin puulajin viskositeettien keskiarvot on koottu taulukkoon 3. Taulukon 3 arvojen perusteella on piirretty viskositeettikäyrät, jotka on esitetty kuvassa 5. Kuvaan 5 on piirretty myös 1990-luvulla Soodakattilayhdistyksen toimesta teetetyn projektin ”Mustalipeän polttotekniset ominaisuudet” yhteydessä mitattujen havu- ja lehtipuulipeiden viskositeetit 70 %:n kuiva-aineessa. Pisteet näyttävät sijoittuvan suhteellisen hyvin tämän työn viskositeettikäyrästölle. On kuitenkin huomattava, että tuolloin 1990-luvulla mittauslämpötila oli 110 °C ja tällä kerralla 135 °C. Tasoero viskositeettitulosten kohdalla johtuu siitä, että mittauksiin käytetty laitteisto vaihtui vuonna 2008. Vanhojen ja uusien tulosten välille ei ole löydetty mitään selkeää korrelaatiokerrointa. Taulukossa 4 on vertailtu näiden kahden aikakauden lipeiden viskositeettiarvoja. Tämä vertailu on rajattu vain havulipeisiin, sillä lehtipuulipeiden ja sekalipeiden osuus on ollut molemmissa tutkimuksissa huomattavasti alhaisempi kuin havulipeiden. Tässä tutkimuksessa yhtäkään mustalipeää ei mitattu lämpötilassa 110 °C. Alhaisin lämpötila oli 115 °C.

Taulukko 3. Viskositeettien keskiarvot (135 °C)

Kuiva-aine, %	Viskositeetti, mPas		
	havu	seka	lehti
65	44	49	92
70	110	87	187
75	319	194	398
80	877	451	743

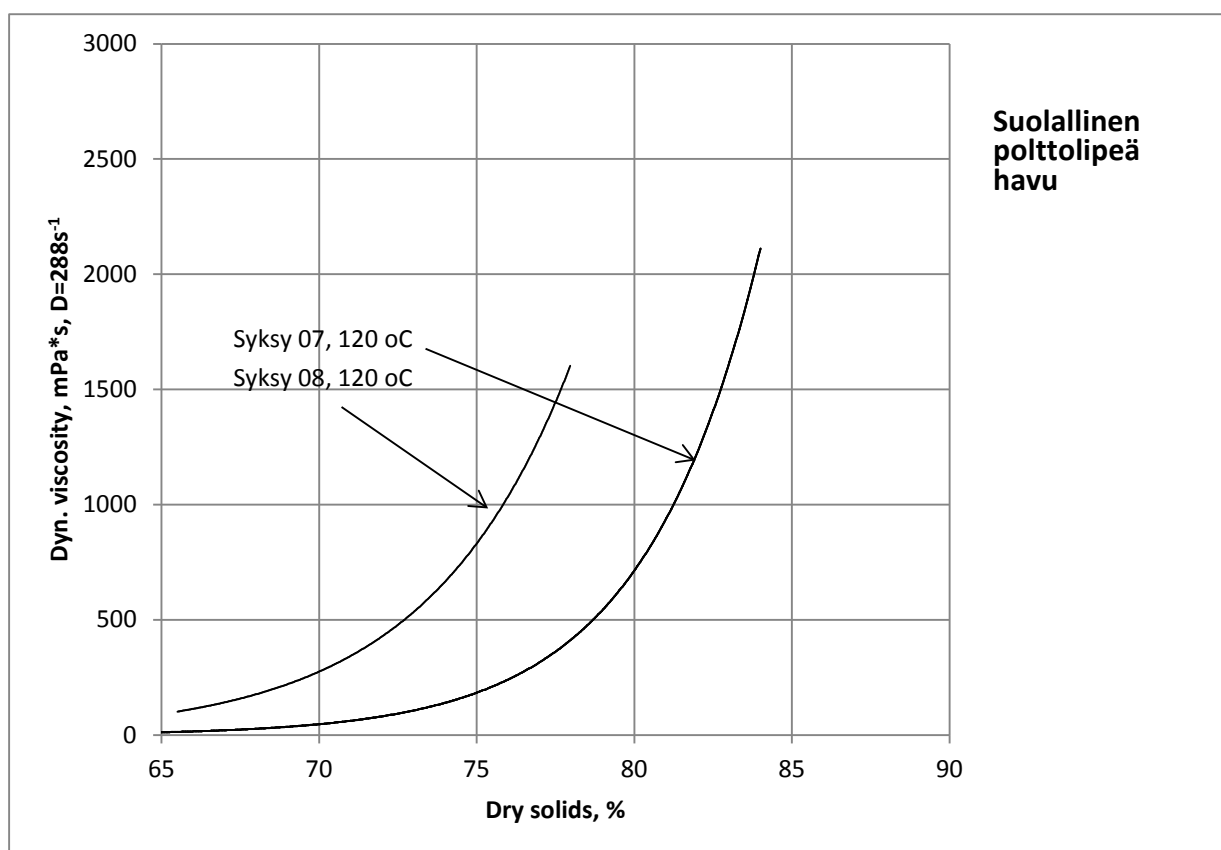
Kuva 5. Mustalipeiden viskositeetit (keskiarvo) 135 °C:ssa kuiva-aineen funktiona

Taulukko 4. Havulipeiden vertailua 1990-luvun ja tämän tutkimuksen välillä

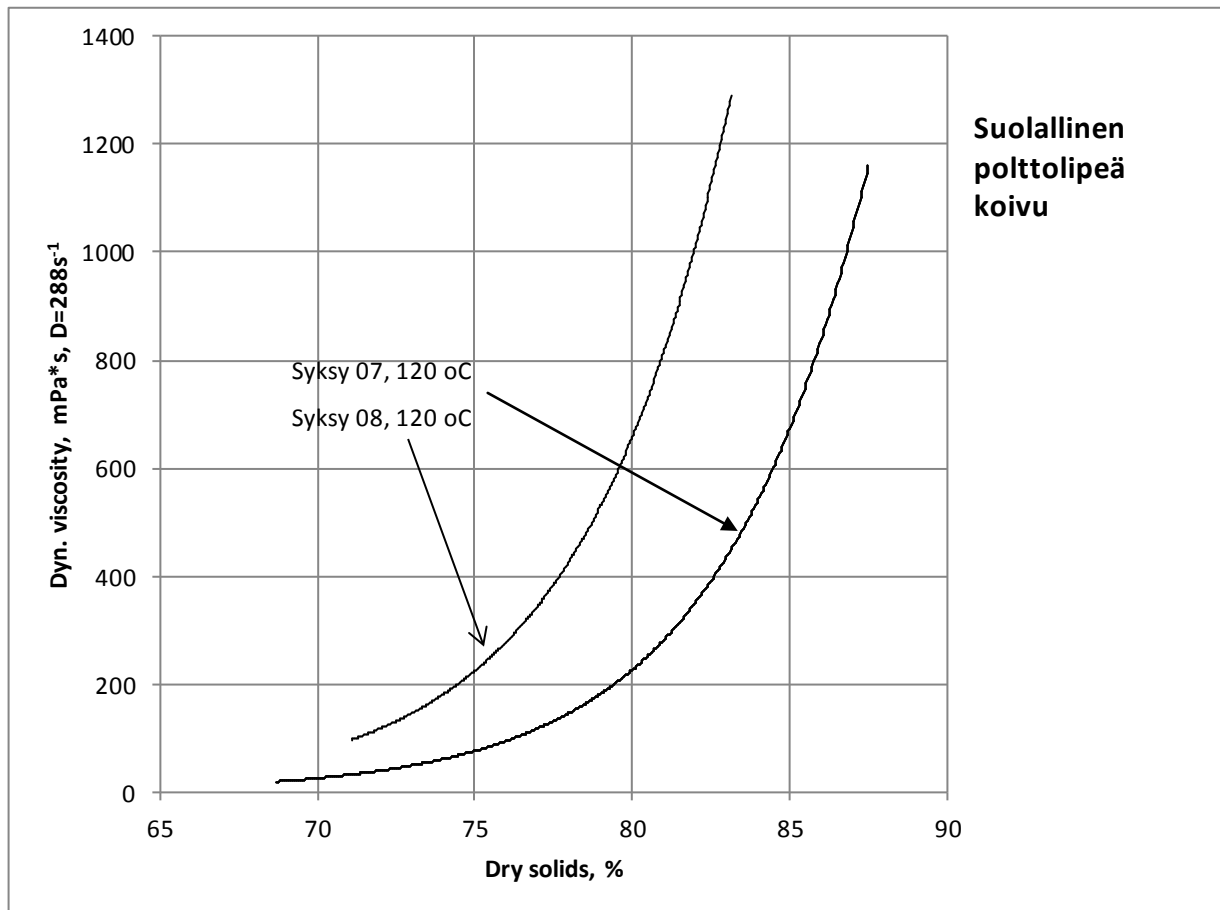
Havulipeä 1990-luku 110 °C	Havulipeä 2011 115 °C	Havulipeä 2011 135 °C
45-115 mPas Keskiarvo: 98 mPas	160-260 mPas Keskiarvo: 210 mPas	40-198 mPas Keskiarvo: 115 mPas

Kuvissa 6 ja 7 on vertailtu vanhalla ja uudella viskositeettilaitteistolla saatuja arvoja. Valitettavasti tuo vanha laitteisto hajosi niin yllättäen kesällä 2008, ettei yhdestäkään näytteestä pystytty määrittämään viskositeetteja molemmilla laitteistoilla. Tämän vuoksi alla olevissa kuvissa on vertailtu saman tehtaan mustalipeitä, jotka oli otettu syksyllä 2007 ja 2008.

On kuitenkin huomattava, että mitään yleispätevää korrelaatiota näiden kahden laitteen välille ei ole voitu osoittaa.

Kuva 6. Havulipeän viskositeetikäyrät mitattuina vanhalla (syksy 07) ja uudella (syksy 08) viskositeettilaitteistolla. Mittauslämpötila on ollut 120 °C.

Kuva 7. Koivulipeän viskositeettikäyrät mitattuina vanhalla (syksy 07) ja uudella (syksy 08) viskositeettilaitteistolla. Mittauslämpötila on ollut 120 °C.

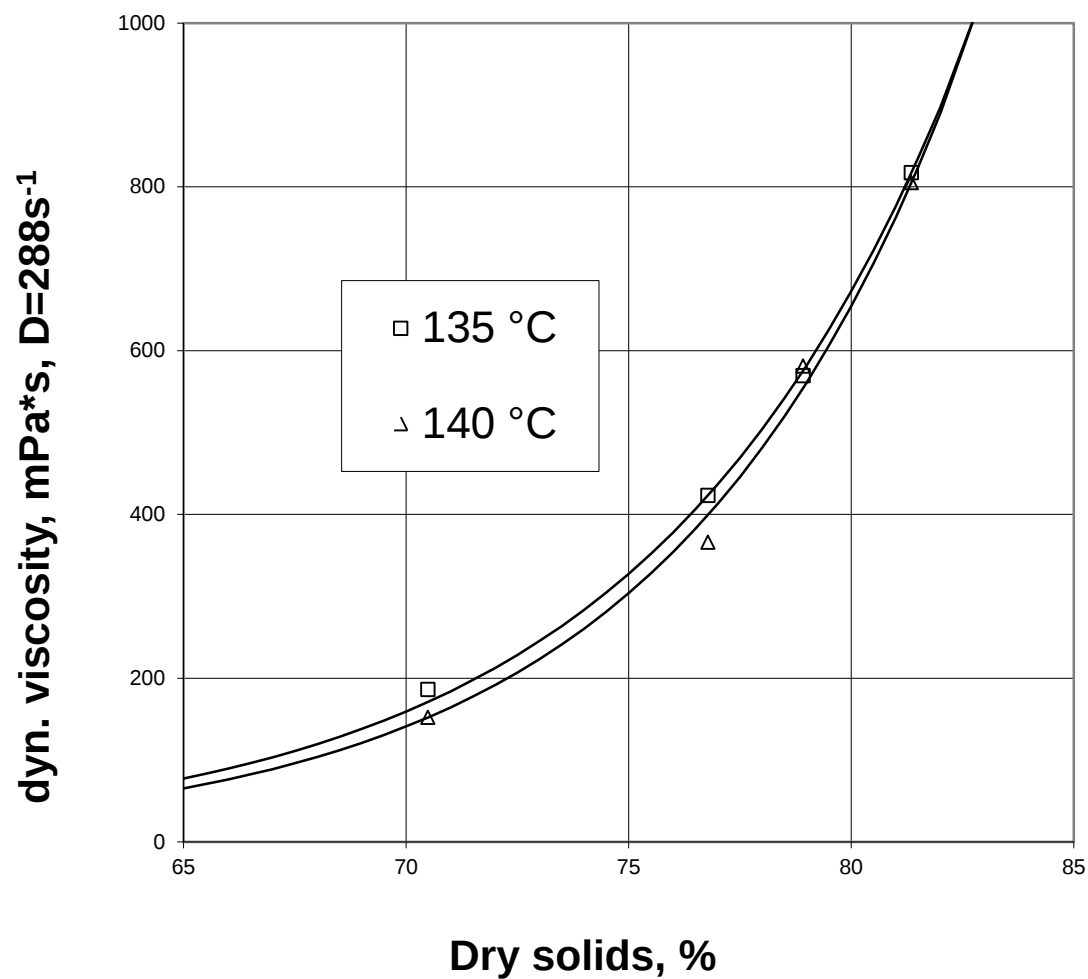
6. Viskositeettikäyrät, mitatut ja lasketut viskositeettiarvot

Taulukossa 5 on mainittu kaikki tutkimuksessa mukana olleet lipeät sekä tehtaات. Kunkin lipeän viskositeettikäyrä sekä mitatut ja lasketut viskositeettiarvot käyvät ilmi oheisista kuvista ja taulukoista.

Taulukko 5. Lipeiden koodiavain

Näyte	Tehdas
1	Stora Enso/Veitsiluoto, sekalipeä
2	Stora Enso/Oulu, havulipeä
3	Ulkomainen havulipeä
4	Metsä-Botnia/Joutseno, havulipeä
5	Metsä-Botnia/Äänekoski, havulipeä
6	Metsä-Botnia/Rauma, havulipeä
7	Metsä-Botnia/Kemi, havulipeä
8	UPM/Pietarsaari, havulipeä
9	Sunila, havulipeä
10	UPM/Kymi, sekalipeä
11	Stora Enso/Imatra, sekalipeä
12	Metsä-Botnia/Äänekoski, koivulipeä
13	Ulkomainen lehtipuulipeä
14	Ulkomainen lehtipuulipeä
15	Ulkomainen sekalipeä

Suomen Soodakattilayhdistys
Näyte 1.
Polttolipeä, Sekalipeä 1.2.2011

Orderer: Suomen
 Soodakattilayhdistys
Sample: Näyte 1. Polttoliipeä, Sekaliipeä 1.2.2011
Analysis Time: 2-3.4.2011 / KML

Viscosity values

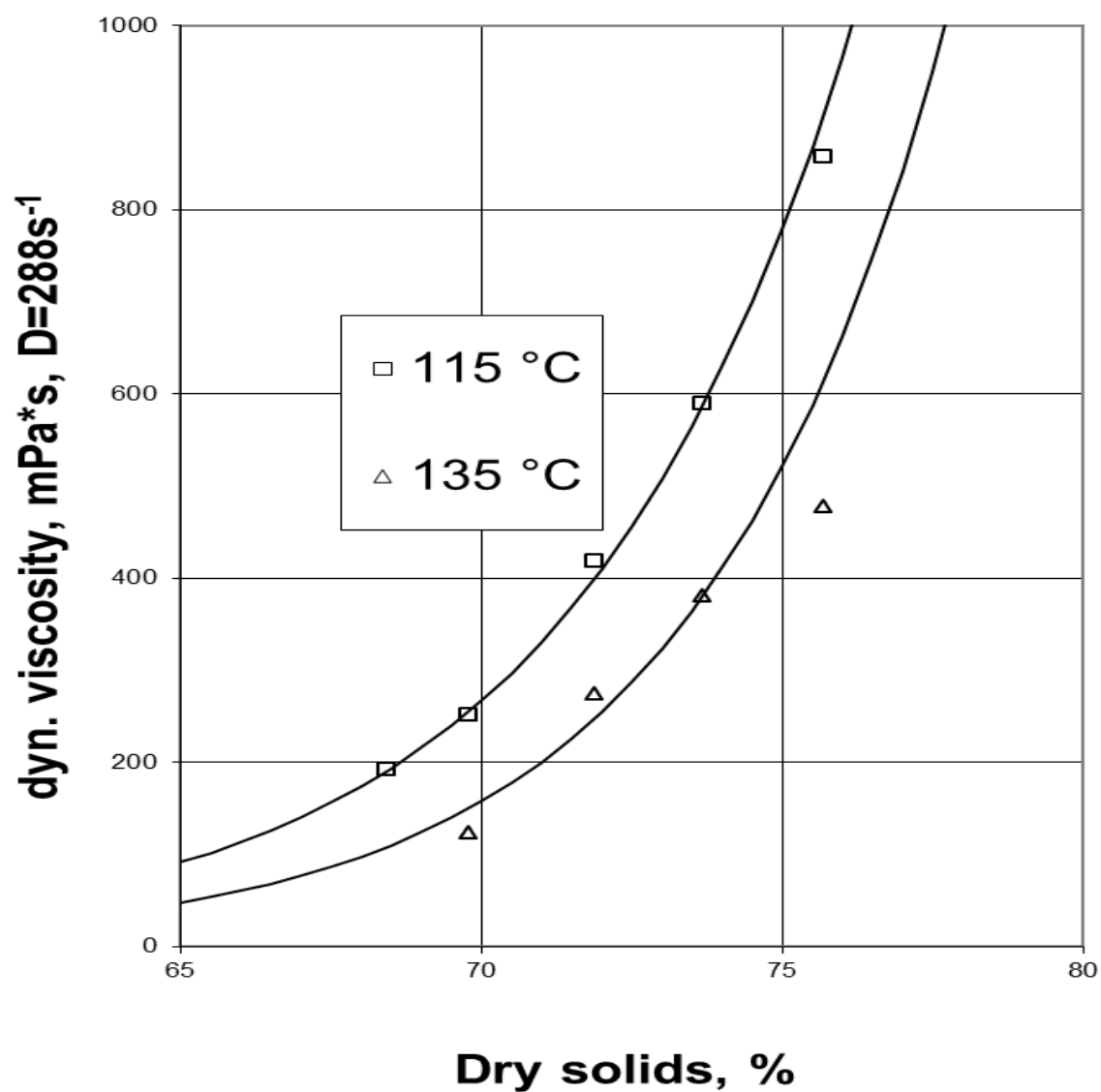
A. Measured values

Dry solids, %	Viscosity, mPa's	
	135° C	140°C
70,49	186	152
76,78	423	366
78,92	569	581
81,35	817	805

B. Calculated values

Dry solids	Viscosity, mPa's	
	135°C	140°C
65	78	65
66	90	76
67	103	89
68	119	104
69	138	121
70	159	141
71	184	164
72	212	192
73	245	223
74	283	261
75	327	304
76	378	354
77	437	413
78	504	481
79	582	561
80	673	654

Suomen Soodakattilayhdistys
Näyte 2
Polttoliipeä, Havu 14.1.2011

Orderer: Suomen
 Soodakattilayhdistys
Sample: Näyte 2: Polttoliipeä 14.1.2011 (Havu)
Analysis Time: 28-30.3.2011 / KML

Viscosity values

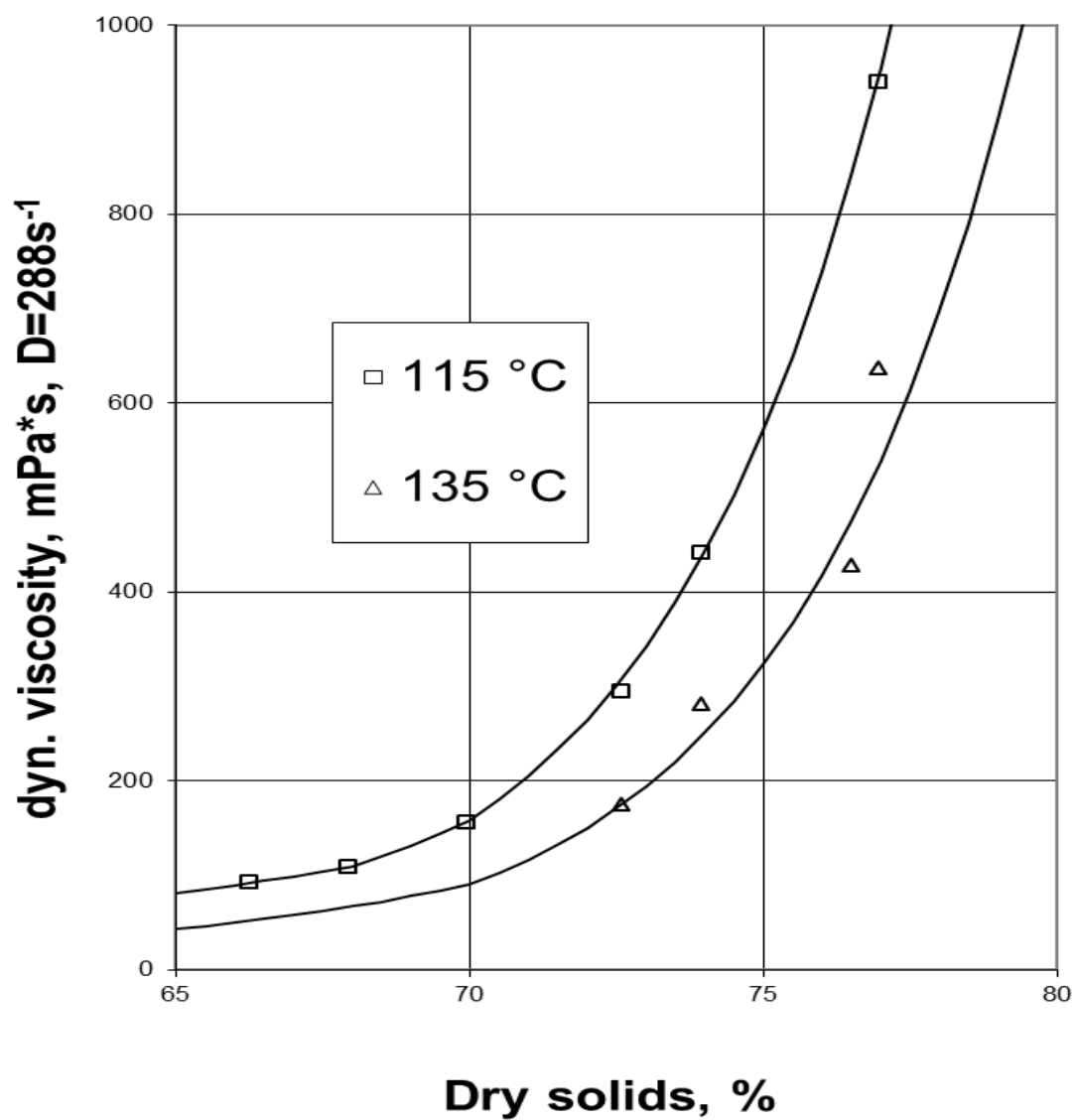
A. Measured values

Dry solids, %	Viscosity, mPa's	
	115° C	135°C
68,43	192	
69,79	252	124
71,88	419	274
73,69	590	381
75,68	858	477

B. Calculated values

Dry solids	Viscosity, mPa's	
	115°C	135°C
65	91	48
66	113	60
67	140	77
68	174	97
69	215	124
70	267	157
71	330	200
72	409	254
73	507	323
74	629	410
75	779	521
76	965	663
77	1196	842
78	0	1070

**Suomen Soodakattilayhdistys
Näyte 3.
Ulkomainen havulipeä**

Orderer: Suomen
Soodakattilayhdistys
Sample: Näyte 3: Ulkomainen havulipeä
Analysis Time: 8-13.9.2011/KML

Viscosity values

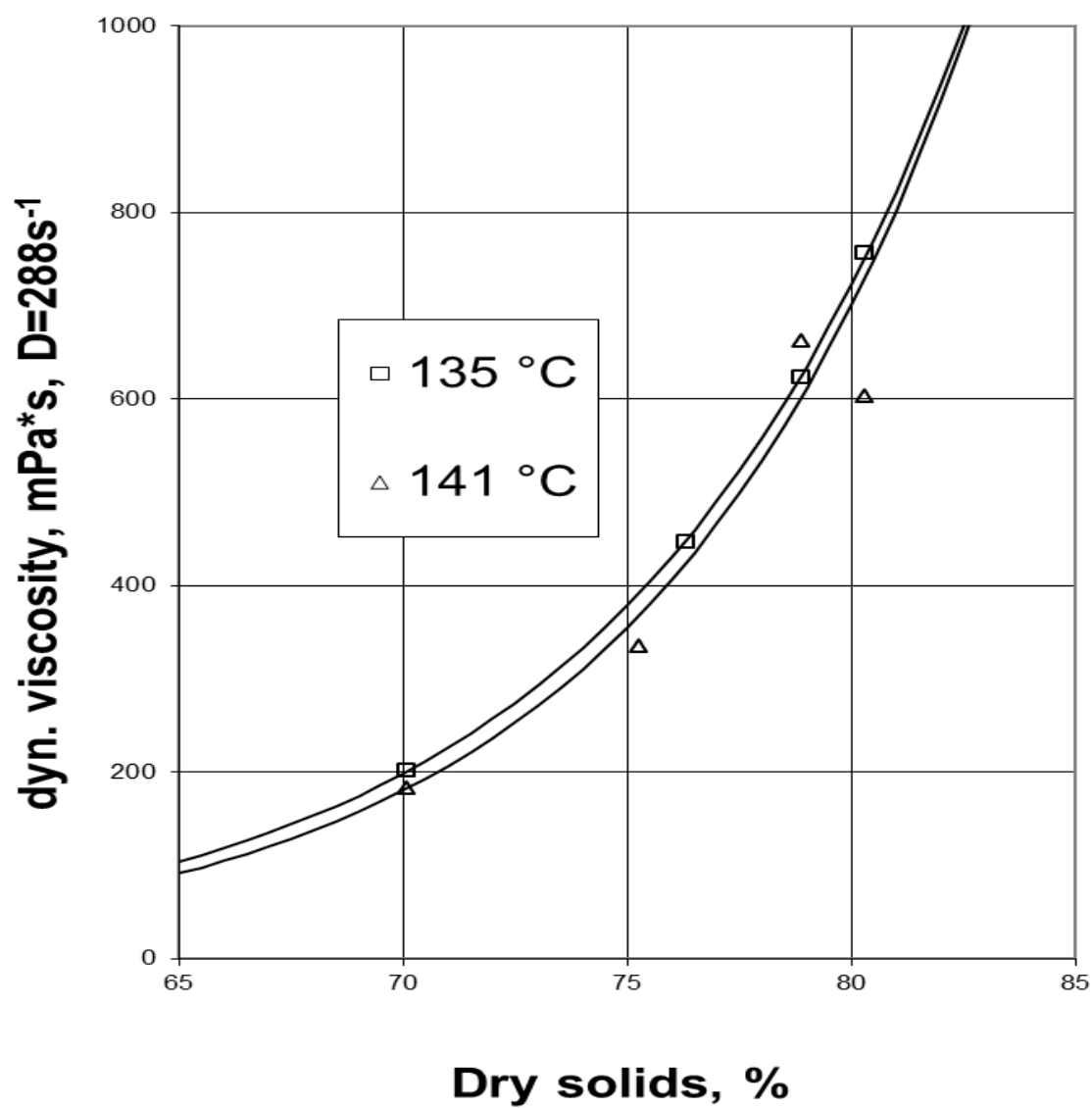
A. Measured values

Dry solids, %	Viscosity, mPa's	
	115° C	135°C
66,27	92	
67,95	109	
69,96	156	
72,60	294	175
73,94	441	281
76,50		428
76,96	939	636

B. Calculated values

Dry solids	Viscosity, mPa's	
	115°C	135°C
65	81	43
66	90	50
67	99	58
68	110	67
69	131	78
70	157	90
71	205	116
72	265	150
73	342	194
74	442	250
75	572	323
76	739	418
77	955	539
78	1235	696
79		899
80		1161

Suomen Soodakattilayhdistys
Näyte 4.
Polttolipeä, havu

Orderer: Suomen
 Soodakattilayhdistys
Sample: Näyte 4: Polttolipeä, Havu
Analysis Time: 5-7.4.2011 / KML

Viscosity values

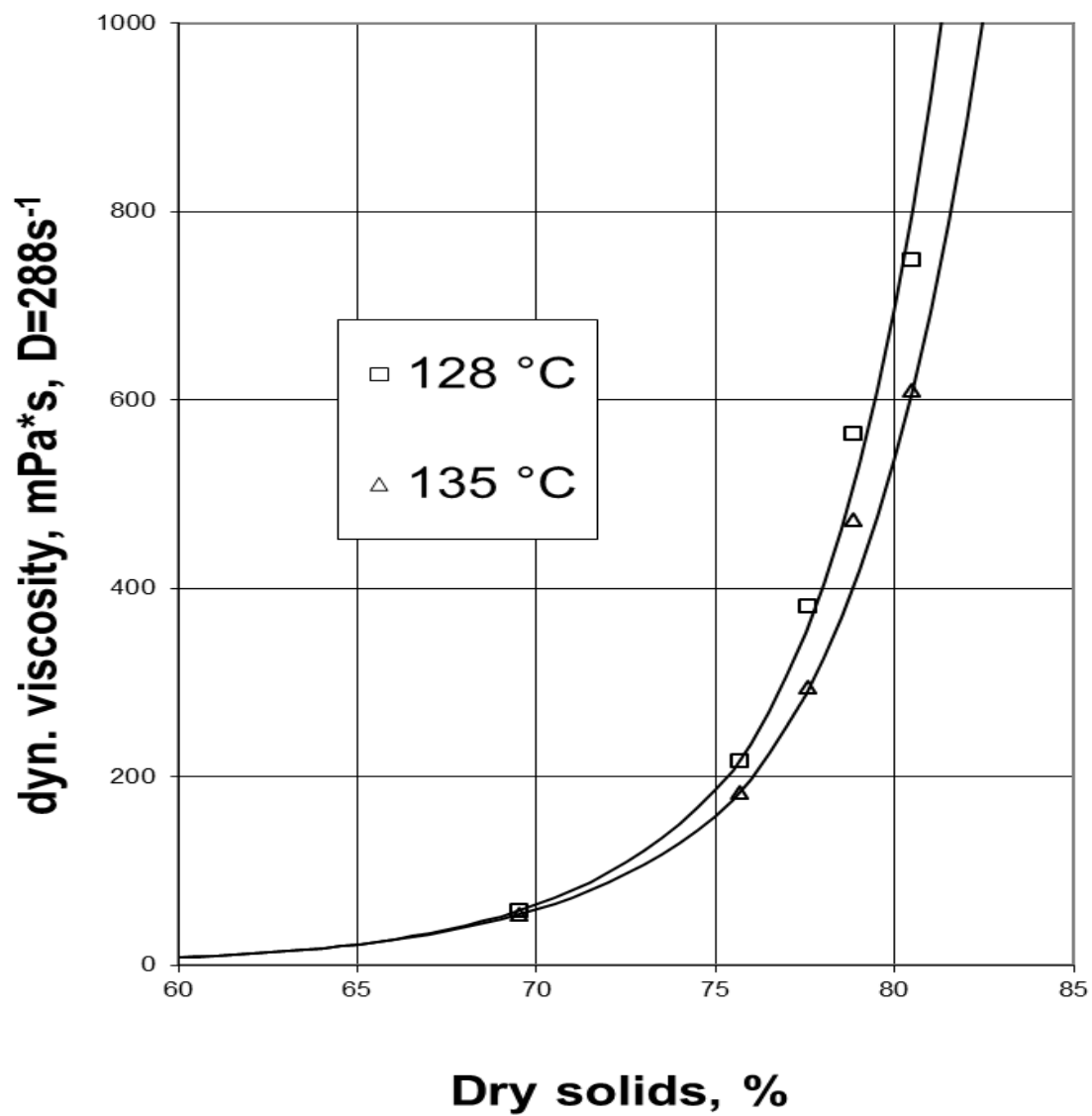
A. Measured values

Dry solids, %	Viscosity, mPa's	
	135° C	141°C
70,08	201	182
75,26		335
76,31	447	
78,90	623	662
80,29	756	603

B. Calculated values

Dry solids	Viscosity, mPa's	
	135°C	141°C
65	104	91
66	118	105
67	135	120
68	153	137
69	174	157
70	198	180
71	226	206
72	257	236
73	292	271
74	333	310
75	379	355
76	431	407
77	490	466
78	558	534
79	635	611
80	723	700
81	822	802
82	936	918
83	1065	1052

Suomen Soodakattilayhdistys
Näyte 5
Polttoliipeä havu 17.1.2011

Orderer: Suomen
Sample: Soodakattilayhdistys
Analysis Time: Näyte 5: Polttolipeä havu 17.1.2011
 12-13.9.2011 / KML

Viscosity values

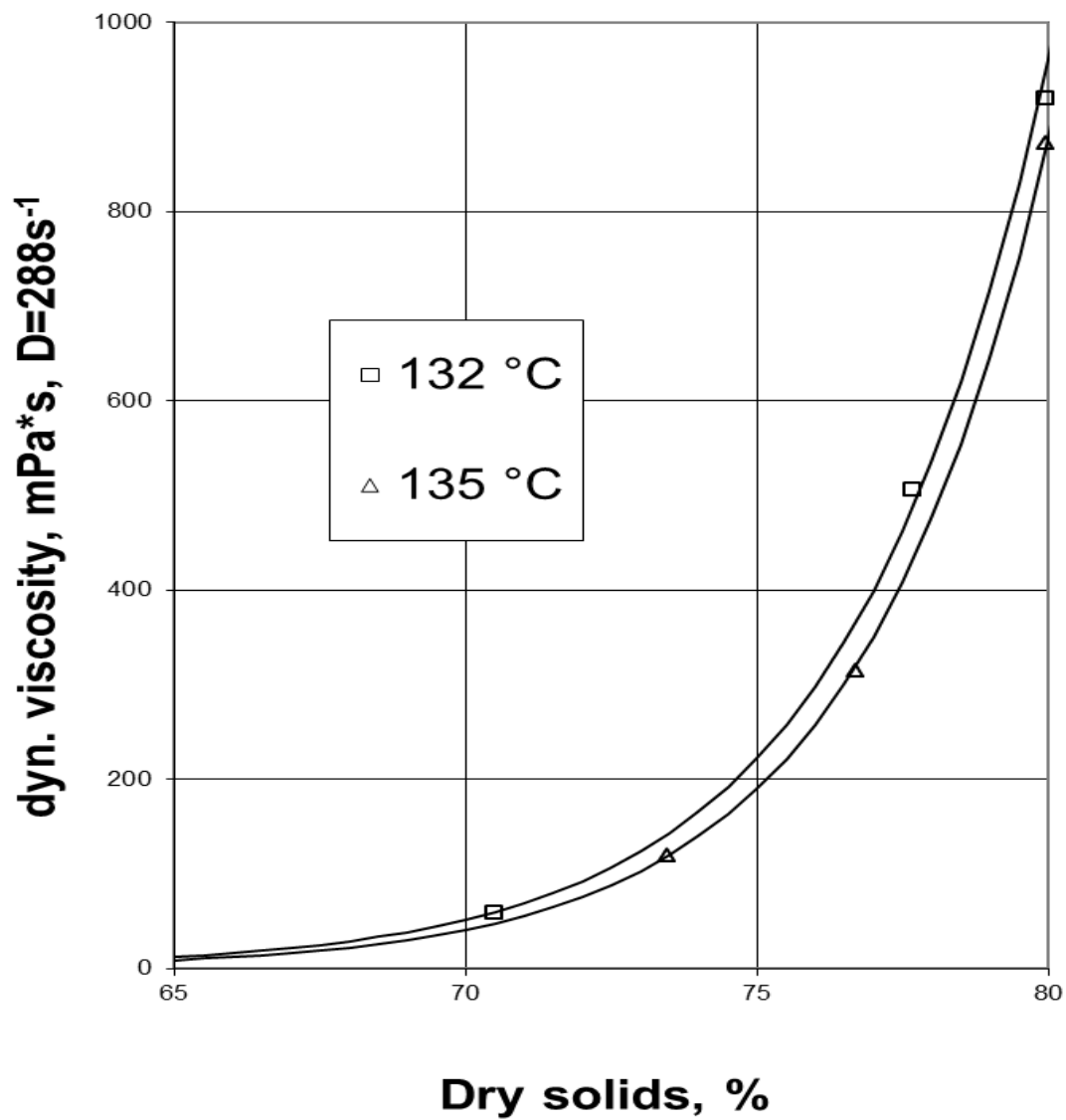
A. Measured values

Dry solids, %	Viscosity, mPa s	
	128° C	135°C
69,52	58	54
75,71	216	182
77,57	380	295
78,85	564	472
80,50	748	610

B. Calculated values

Dry solids	Viscosity, mPa s	
	128°C	135°C
60	8	8
61	9	10
62	12	12
63	15	15
64	18	18
65	22	22
66	27	27
67	34	33
68	42	40
69	52	49
70	64	59
71	79	72
72	98	88
73	121	107
74	150	130
75	186	158
76	234	197
77	308	253
78	405	326
79	532	419
80	700	540
81	921	694
82	1211	893
83		1149

Suomen Soodakattilayhdistys
Näyte 6.
Polttoliipeä 5.4.2011, Havu

Orderer: Suomen
 Soodakattilayhdistys
Sample: Näyte 6: Polttoliipeä 5.4.2011, Havu
Analysis Time: 16-18.5.2011 / KML

Viscosity values

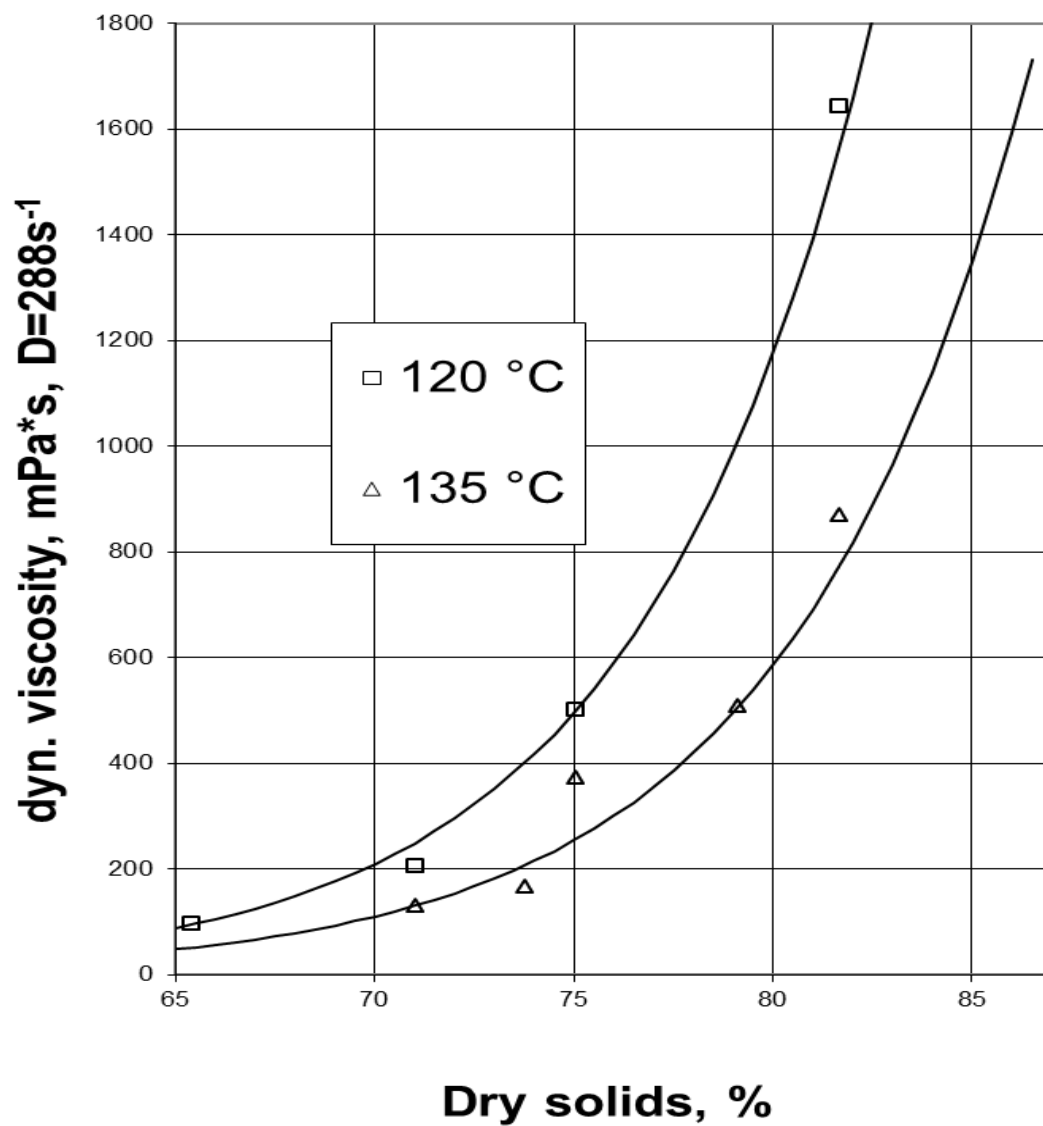
A. Measured values

Dry solids, %	Viscosity, mPa's	
	132° C	135°C
70,50	59	
73,45		119
76,70		315
77,67	506	
79,96	920	872

B. Calculated values

Dry solids	Viscosity, mPa's	
	132°C	135°C
65	12	9
66	16	12
67	21	16
68	29	22
69	38	30
70	51	41
71	69	56
72	92	76
73	124	103
74	166	140
75	222	190
76	298	258
77	399	350
78	535	475
79	717	646
80	960	877
81	1287	1190

Suomen Soodakattilayhdistys
Näyte 7.
Polttoliipeä, Havu 8.2.11

Orderer: Suomen
 Soodakattilayhdistys
Sample: Näyte 7: Polttoliipeä, Havu 8.2.2011
Analysis Time: 7-12.4.2011 / KML

Viscosity values

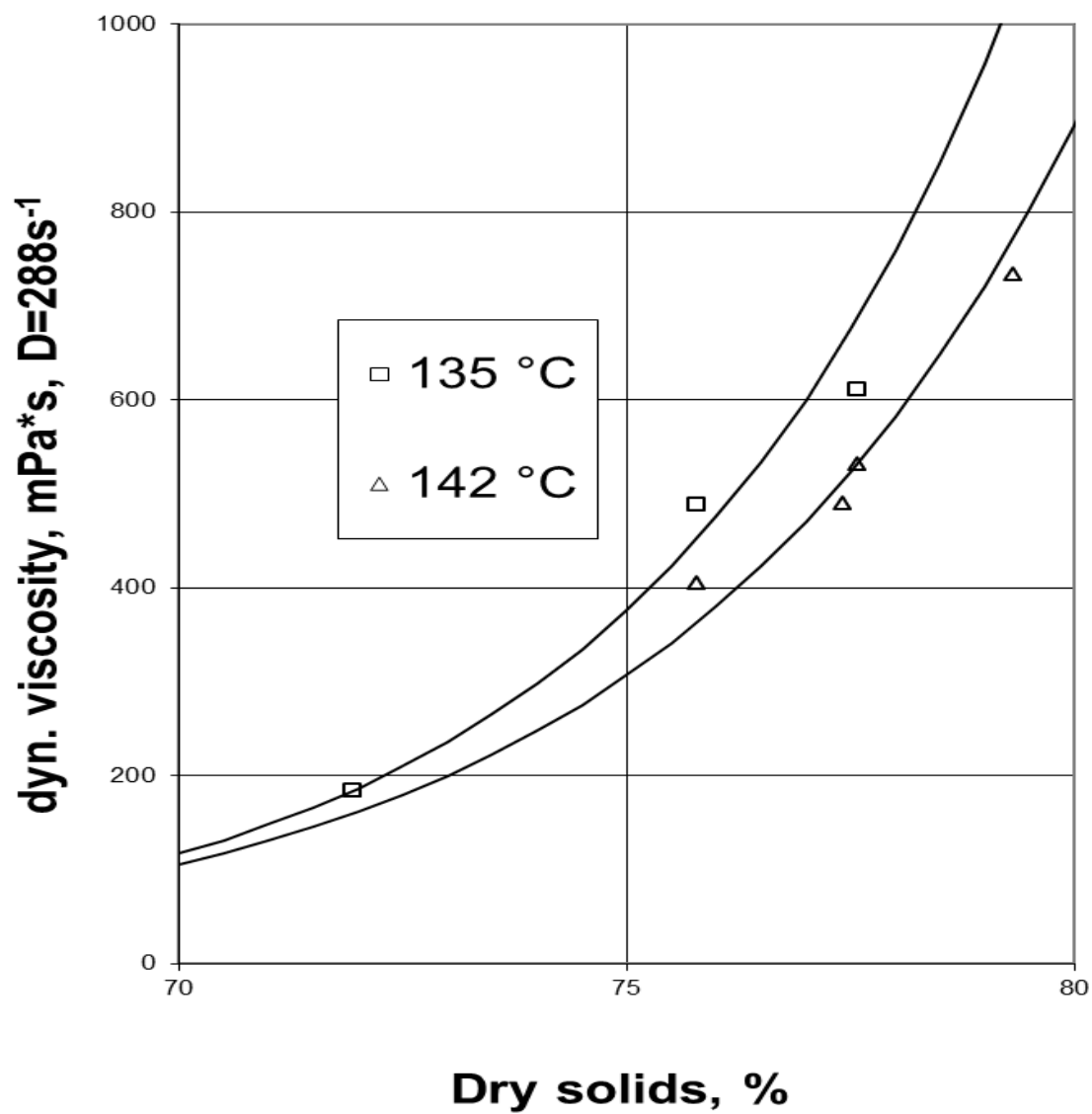
A. Measured values

Dry solids, %	Viscosity, mPa's	
	120° C	135°C
71,03	205	131
73,78		167
75,05	500	373
79,14		507
81,66	1643	870

B. Calculated values

Dry solids	Viscosity, mPa's	
	120°C	135°C
60	37	21
61	44	25
62	53	29
63	63	34
64	74	41
65	88	48
66	105	57
67	125	67
68	148	79
69	176	93
70	209	110
71	249	130
72	295	154
73	351	182
74	417	215
75	496	254
76	589	300
77	700	355
78	832	419
79	988	495
80	1174	585
81	1395	692
82	1658	817
83	1970	965

Suomen Soodakattilayhdistys
Näyte 8.
Polttoliipeä, Havu 4.2.2011

Orderer: Suomen
 Soodakattilayhdistys
Sample: Näyte 8: Polttoliipeä, Havu 4.2.2011
Analysis Time: 28-29.9.2011 / KML

Viscosity values

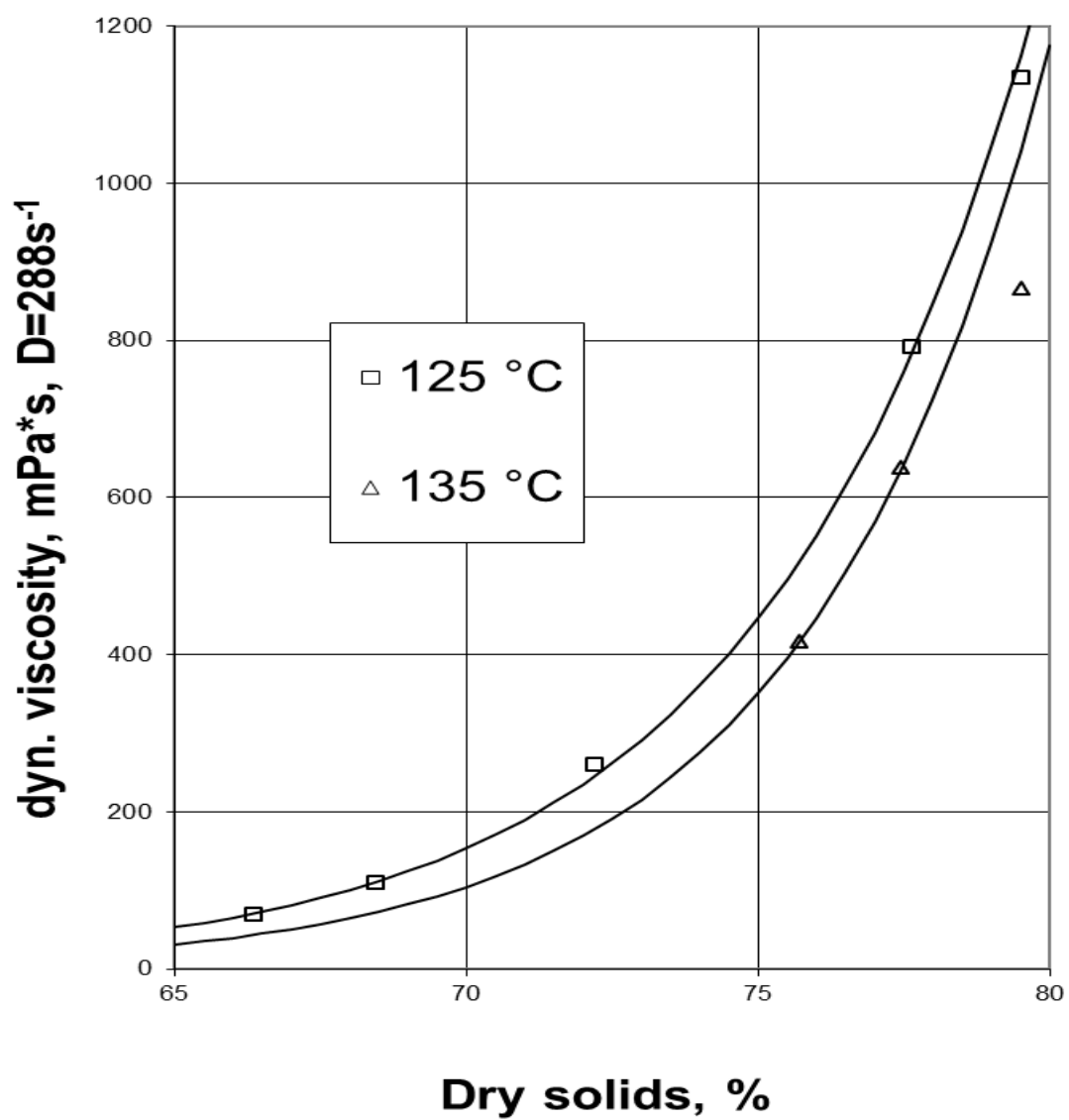
A. Measured values

Dry solids, %	Viscosity, mPa's	
	135° C	142°C
71,94	184	
75,78	489	405
77,41		490
77,58	611	532
79,32		734

B. Calculated values

Dry solids	Viscosity, mPa's	
	135°C	142°C
70	117	105
71	148	130
72	187	162
73	236	200
74	298	248
75	376	307
76	475	380
77	600	470
78	758	582
79	957	721
80	1209	892
81		1105

Suomen Soodakattilayhdistys
Näyte 9.
Polttoliipeä, Havu 9.2.2011

Orderer: Suomen
 Soodakattilayhdistys
Sample: Näyte 9: Polttolipeä, Havu 9.2.2011
Analysis Time: 3-6.4.2011 / KML

Viscosity values

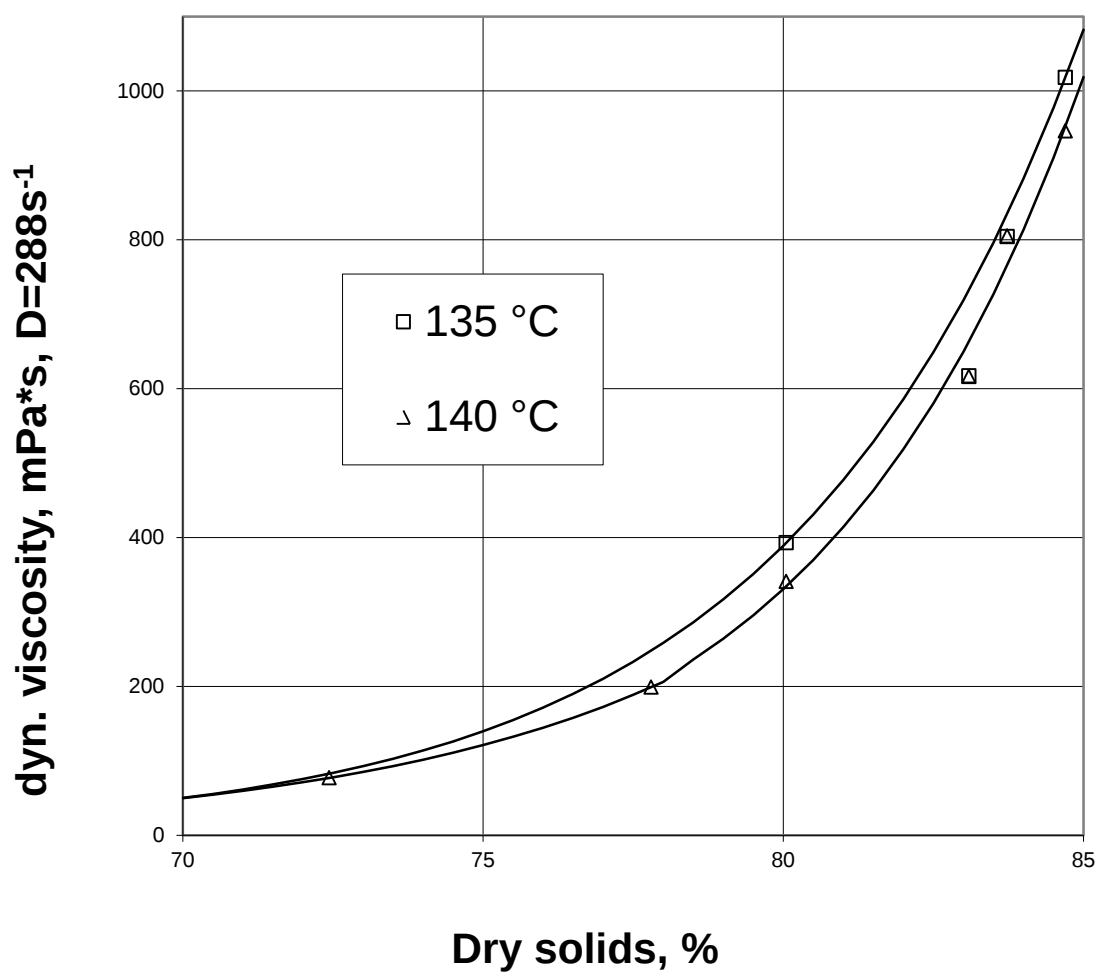
A. Measured values

Dry solids, %	Viscosity, mPa's	
	125° C	135°C
66,37	69	
68,46	110	
72,21	260	
75,72		417
77,66	791	
77,47		637
79,52	1134	866

B. Calculated values

Dry solids	Viscosity, mPa's	
	125°C	135°C
65	53	31
66	66	40
67	81	50
68	100	64
69	124	82
70	154	104
71	190	133
72	235	169
73	291	216
74	360	275
75	446	350
76	552	446
77	683	568
78	845	724
79	1045	923
80	0	1041

Suomen Soodakattilayhdistys
Näyte 10.
Polttoliipeä, Sekalipeä 31.1.2011

Orderer: Suomen
 Soodakattilayhdistys
Sample: Näyte 10: Polttoliipeä, Sekaliipeä 31.1.2011
Analysis Time: 31.1-2.4.2011/KML

Viscosity values

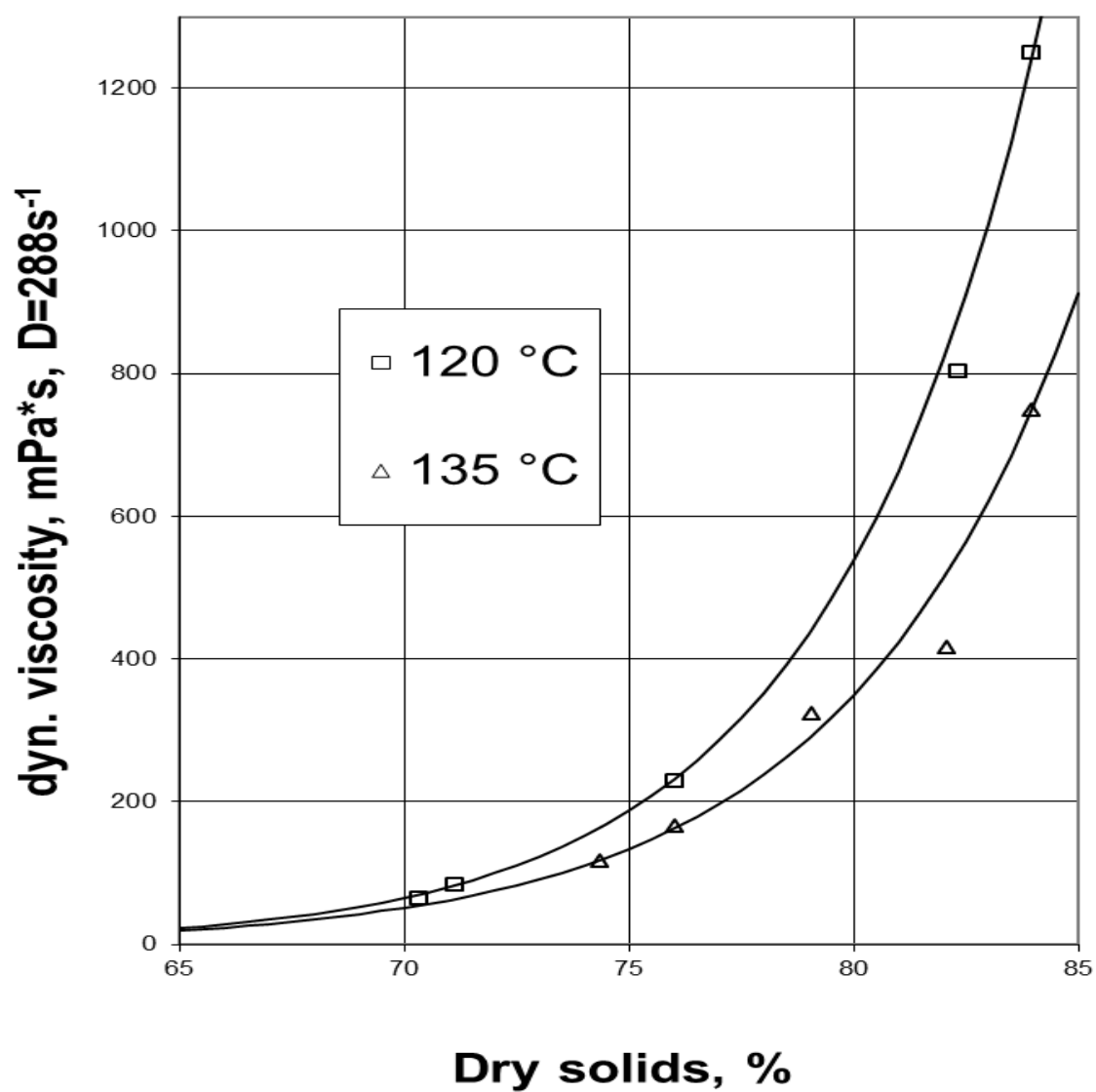
A. Measured values

Dry solids, %	Viscosity, mPa's	
	135° C	143°C
72,44		77
77,80		199
80,05	393	341
83,09	617	616
83,73	804	805
84,70	1018	946

B. Calculated values

Dry solids	Viscosity, mPa's	
	135°C	143°C
70	50	50
71	62	60
72	76	71
73	93	85
74	114	102
75	140	121
76	172	145
77	211	173
78	258	206
79	317	264
80	389	331
81	477	414
82	586	519
83	719	649
84	882	813
85	1082	1018

Suomen Soodakattilayhdistys
Näyte 11.
Polttoliipeä, Sekaliipeä 22.2.2011

Orderer: Suomen
Soodakattilayhdistys
Sample: Näyte 11: Polttoliipeä, Sekaliipeä 22.2.2011
Analysis Time: 9-12.5.2011 / KML

Viscosity values

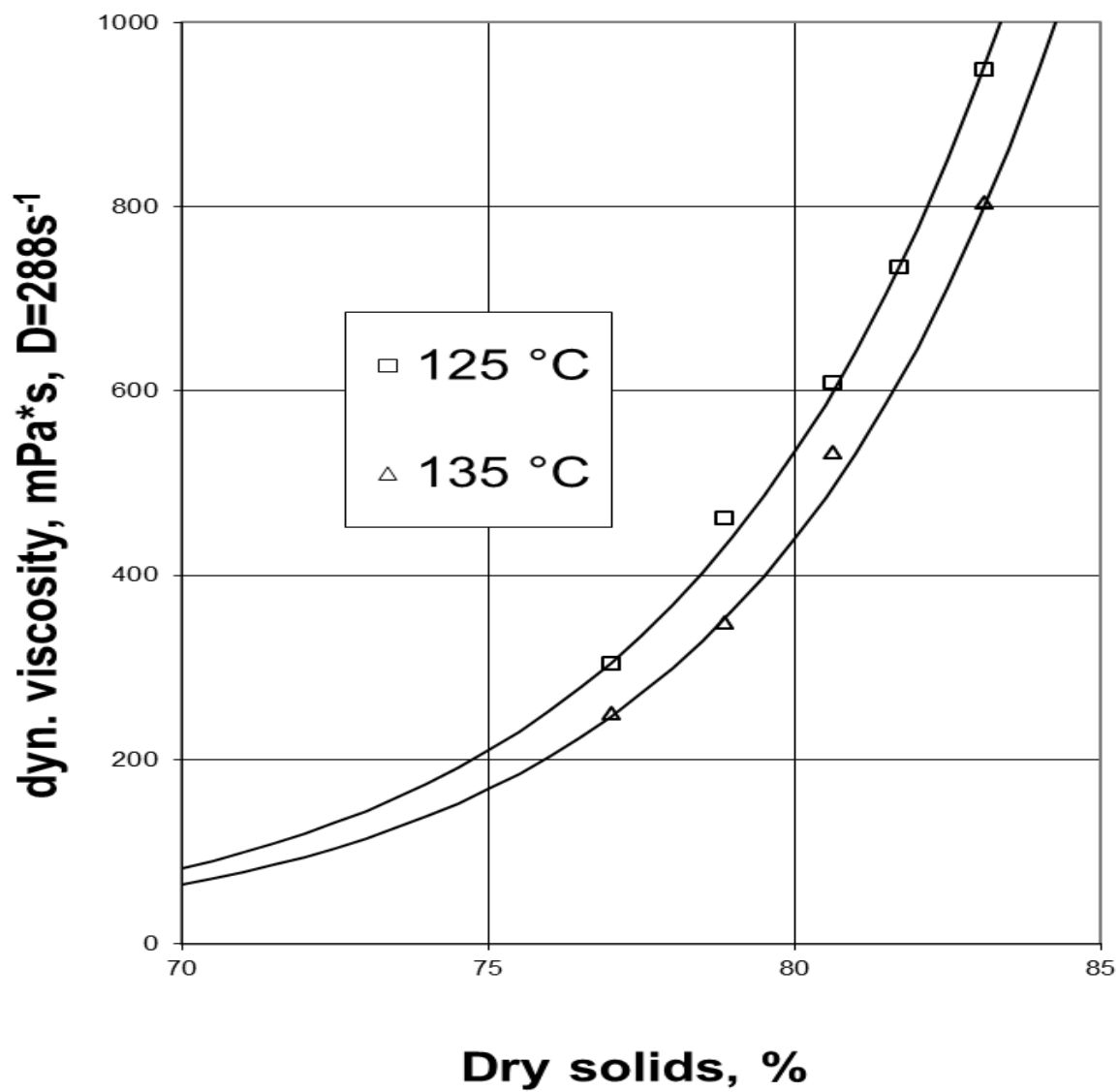
A. Measured values

Dry solids, %	Viscosity, mPa's	
	120° C	135°C
70,35	65	
71,15	84	
74,36		117
76,01	229	165
79,06		323
82,33	803	
82,07		416
83,98	1249	748

B. Calculated values

Dry solids	Viscosity, mPa's	
	120°C	135°C
60	8	8
61	10	9
62	12	11
63	15	13
64	18	16
65	23	20
66	28	24
67	35	29
68	43	35
69	53	42
70	65	51
71	81	62
72	100	75
73	123	91
74	152	111
75	188	134
76	231	162
77	286	197
78	353	238
79	435	288
80	538	349
81	664	423
82	819	513
83	1011	621
84	1248	753
85	1541	

Suomen Soodakattilayhdistys
Näyte 12.
Polttolipeä, Koivu 20.1.2011

Orderer: Suomen
 Soodakattilayhdistys
Sample: Näyte 12: Polttoliipeä, Koivu 20.1.2011
Analysis Time: 21.-26.9.2011 / TPK

Viscosity values

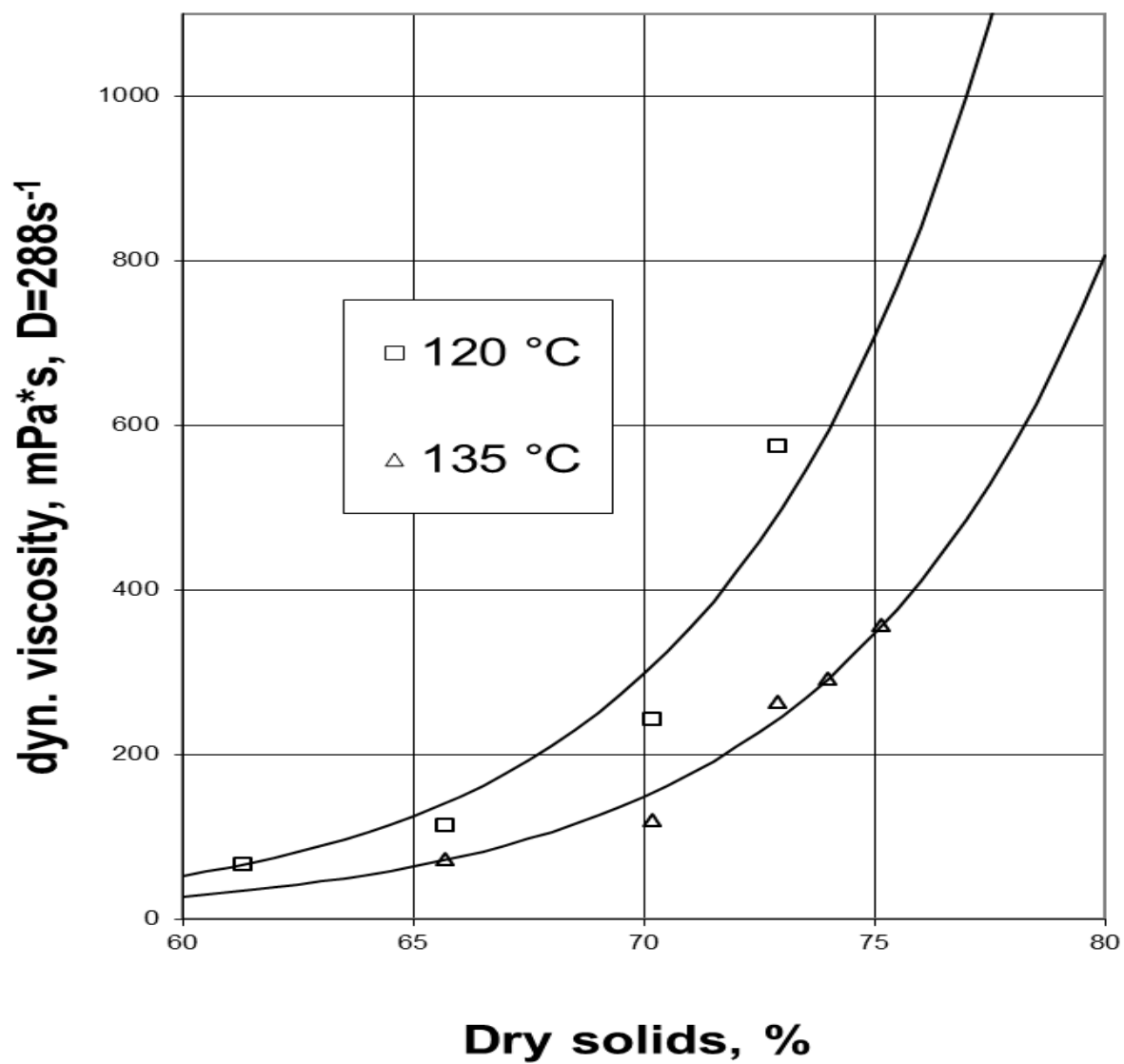
A. Measured values

Dry solids, %	Viscosity, mPa·s	
	125° C	135°C
77,01	304	250
78,88	461	349
80,63	608	533
81,73	734	
83,11	948	804

B. Calculated values

Dry solids	Viscosity, mPa·s	
	125°C	135°C
70	83	64
71	100	78
72	120	94
73	145	114
74	174	139
75	210	168
76	253	204
77	305	247
78	367	299
79	443	363
80	533	440
81	643	533
82	775	646
83	934	783

Suomen Soodakattilayhdistys
Näyte 13.
Polttoliipeä, Lehtipuulipeä

Orderer: Suomen
 Soodakattilayhdistys
Sample: Näyte 13: Polttoliipeä, Lehtipuulipeä
Analysis Time: 2-7.9.2011 / TPK, KML

Viscosity values

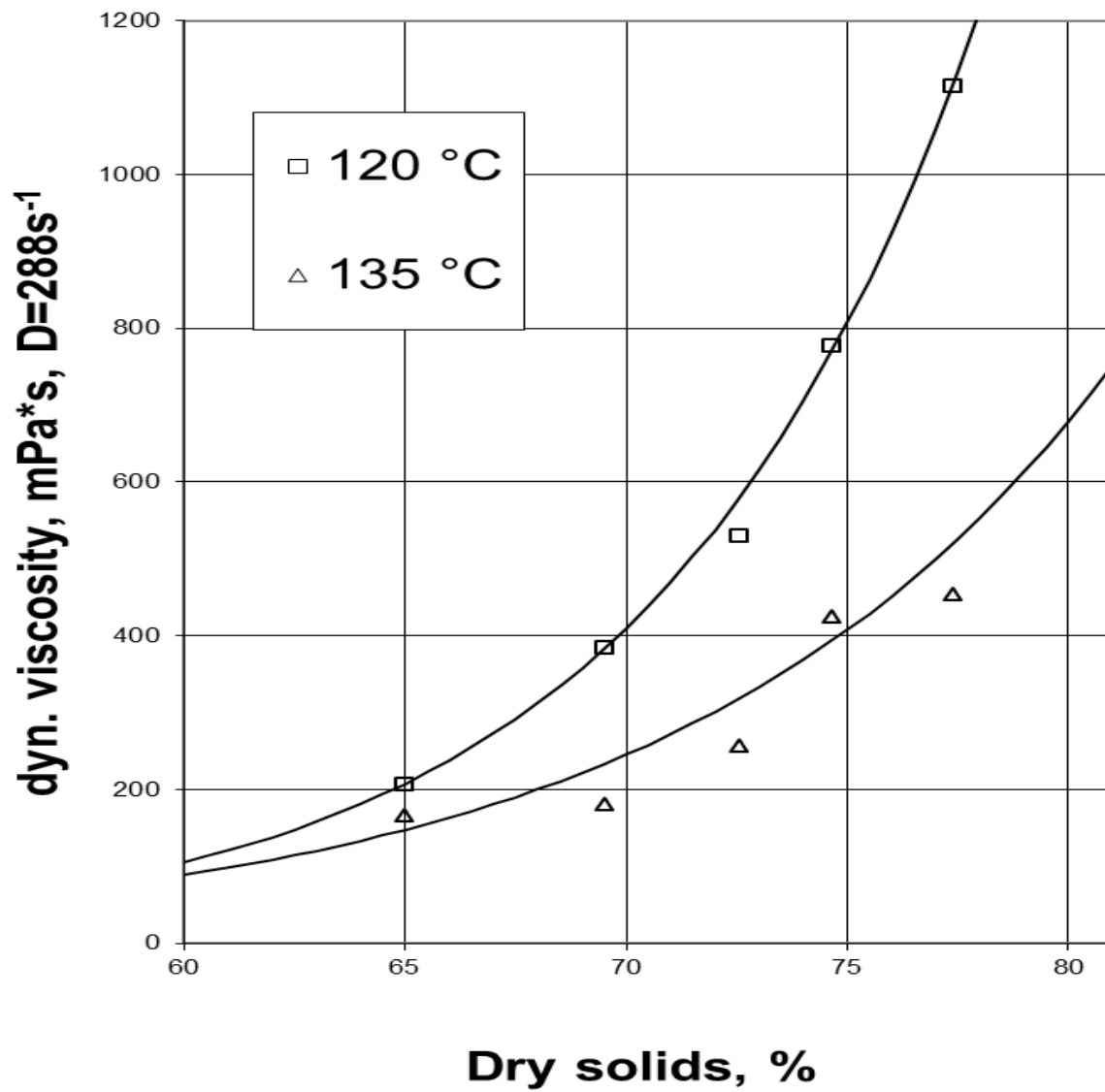
A. Measured values

Dry solids, %	Viscosity, mPa's	
	120° C	135°C
61,30	66	
65,71	113	72
70,19	242	120
72,93	574	263
73,99		292
75,17		356

B. Calculated values

Dry solids, %	Viscosity, mPa's	
	120°C	135°C
60	53	27
61	63	32
62	75	38
63	89	46
64	105	54
65	125	64
66	149	76
67	177	90
68	210	106
69	250	126
70	297	149
71	354	176
72	421	208
73	500	247
74	594	292
75	707	346
76	840	410
77	999	485
78	1188	575
79		680
80		806

Suomen Soodakattilayhdistys
Näyte 14.
Polttoliipeä, Lehtipuu

Orderer: Suomen
Soodakattilayhdistys
Sample: Näyte 14: polttoliipeä, Lehtipuu
Analysis Time: 25-27.10.2011/ KML

Viscosity values

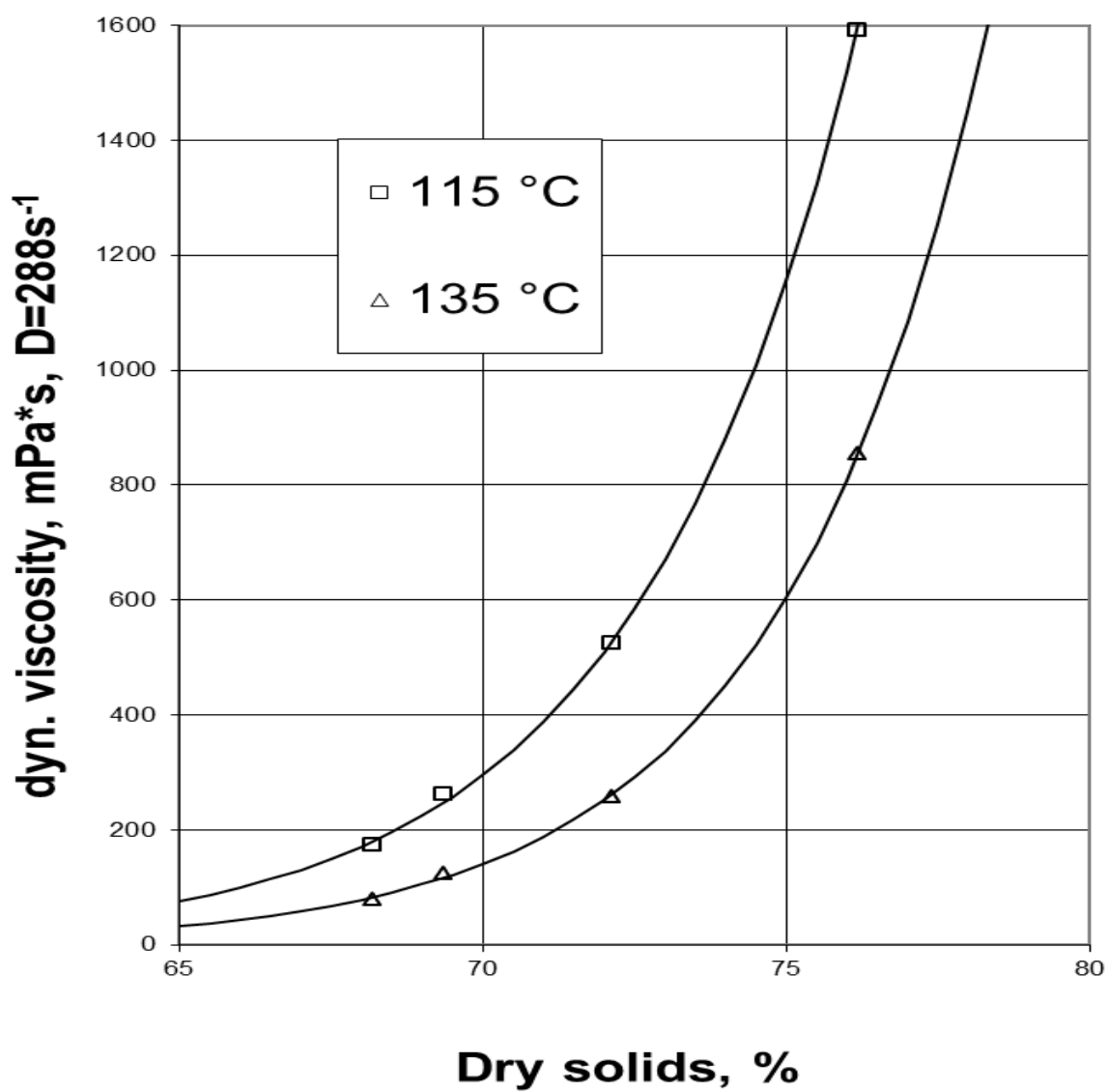
A. Measured values

Dry solids, %	Viscosity, mPa's	
	120° C	135°C
64,98	207	166
69,53	384	181
72,58	530	256
74,66	776	424
77,41	1114	453

B. Calculated values

Dry solids	Viscosity, mPa's	
	120°C	135°C
60	105	89
61	121	98
62	138	109
63	158	120
64	181	133
65	208	147
66	238	163
67	273	181
68	312	200
69	358	221
70	410	245
71	469	271
72	537	301
73	615	333
74	705	368
75	807	408
76	925	452
77	1059	500
78	1213	554
79		613
80		679

Suomen Soodakattilayhdistys
Näyte 15.
Polttoliipeä, Sekaliipeä

Orderer: Suomen
 Soodakattilayhdistys
Sample: Näyte 15: Polttoliipeä, Sekaliipeä
Analysis Time: 8-13.12.2011/KML

Viscosity values

A. Measured values

Dry solids, %	Viscosity, mPa's	
	115° C	135°C
68,20	173	79
69,37	263	125
72,14	526	258
76,19	1592	854

B. Calculated values

Dry solids	Viscosity, mPa's	
	115°C	135°C
64	57	
65	75	33
66	99	44
67	130	58
68	171	78
69	225	105
70	295	140
71	388	188
72	510	252
73	670	337
74	880	451
75	1156	604
76	1519	809
77		1084

LIITE II

ÅA

Economizer Corrosion – presentation 28.11.2012

Probe Study of Corrosion in the Economizers of a Kraft Recovery Boiler

Tor Lauren
Emil Vainio
Nikolai DeMartini
Mikko Hupa

11/28/2012 - ÅAU

Lipeätyöryhmän kokous, Pöyryllä

1

Objective

- To better understand the cause of corrosion on the flue gas side of heat transfer tubes in the economizer section of a recovery boiler
- In particular this was to clarify the conclusion of the Dew point measurements at Rauma in a previous study that indicated that there is no H_2SO_4 acid dew point

11/28/2012 - ÅAU

Lipeätyöryhmän kokous, Pöyryllä

2

Objective

- One subsequent hypothesis was that corrosion was promoted during the water wash

11/28/2012 - ÅAU

Lipeätyöryhmän kokous, Pöyryllä

3

Background

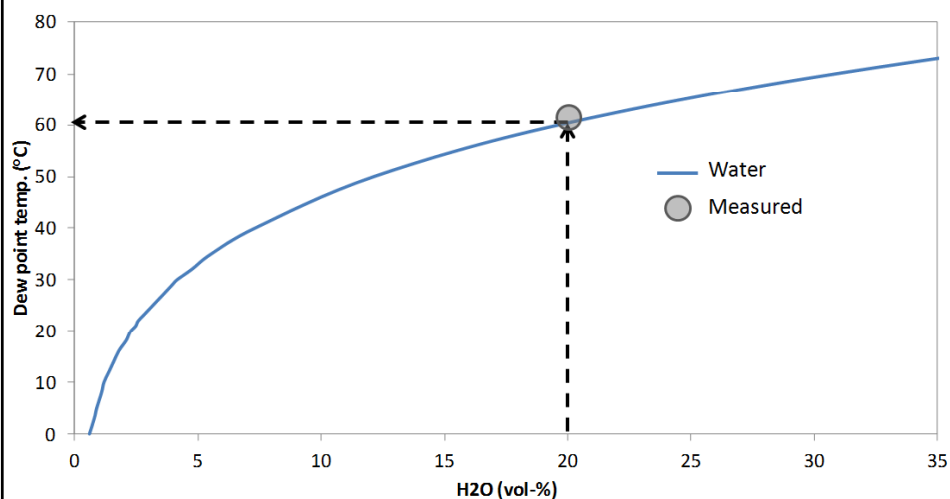
- Follow up project to the Dew point measurement project at Rauma and Heinola
- No acid dew point was found at either mill in that study
- The question then came up, why some mills see corrosion in the economizers
- This long term probe test was designed to help clarify these earlier findings and questions

11/28/2012 - ÅAU

Lipeätyöryhmän kokous, Pöyryllä

4

Water and measured dewpoint at the Rauma mill in the earlier project

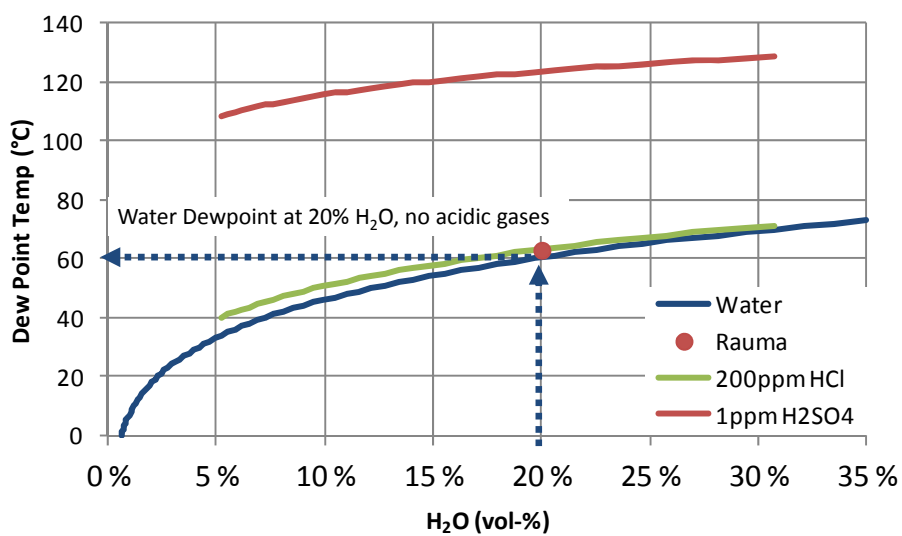

11/28/2012 - ÅAU

Lipeätyöryhmän kokous, Pöyryllä

5

Acid dewpoint

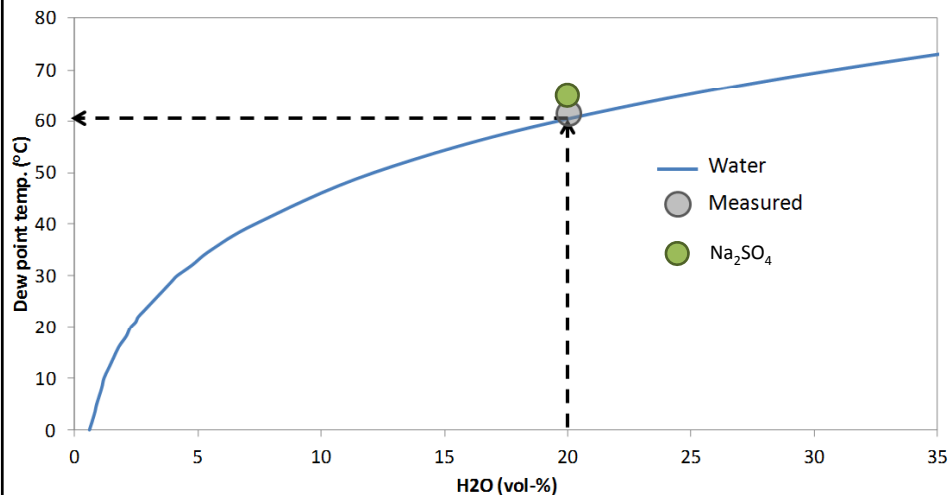

11/28/2012 - ÅAU

Lipeätyöryhmän kokous, Pöyryllä

6

Salt effect on dewpoint

11/28/2012 - ÅAU

Lipeätyöryhmän kokous, Pöyryllä

7

Method

- Two probes were inserted into the economizer section at Rauma at the same time. Both probes were kept at 90 °C by air cooling
  - One was pulled just prior to the planned recovery boiler shutdown
  - The second was pulled after the water wash
- 90 °C chosen because it is well above the water dewpoint, even in the presence of HCl and salt, but below a H₂SO₄ dewpoint

11/28/2012 - ÅAU

Lipeätyöryhmän kokous, Pöyryllä

8

Method

- Additionally, SO_2 , SO_3 , dew point and short term probe corrosion tests were carried out after the water wash when the mill burned oil in the recovery boiler during an acid wash

11/28/2012 - ÅAU

Lipeätyöryhmän kokous, Pöyryllä

9

Timeline – Probe Studies

Date In	Date Out	Probe Temperature	Comments
31.8.2012	31.8.2012	80 °C	2h probe test
31.8.2012	31.8.2012	75 °C	2h probe test
31.8.2012	4.10.2012	90 °C	811h probe test, probe pulled before water wash
31.8.2012	17.10.2012	90 °C	1124h probe test, probe pulled after water wash, but before oil firing
19.10.2012	19.10.2012	90 °C	2h probe test during oil firing

11/28/2012 - ÅAU

Lipeätyöryhmän kokous, Pöyryllä

10

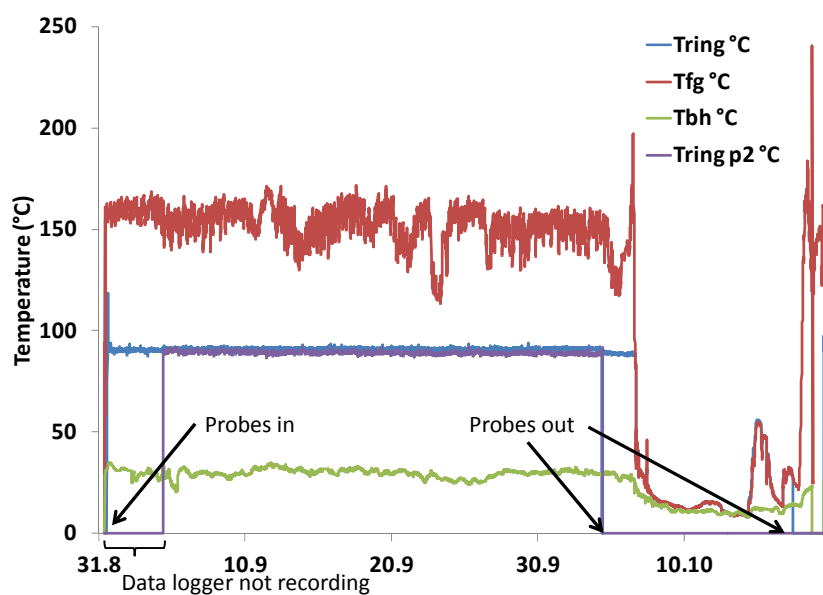
Probe Study Results

11/28/2012 - ÅAU

Lipeätyöryhmän kokous, Pöyryllä

11

Probe and Flue Gas Temperatures

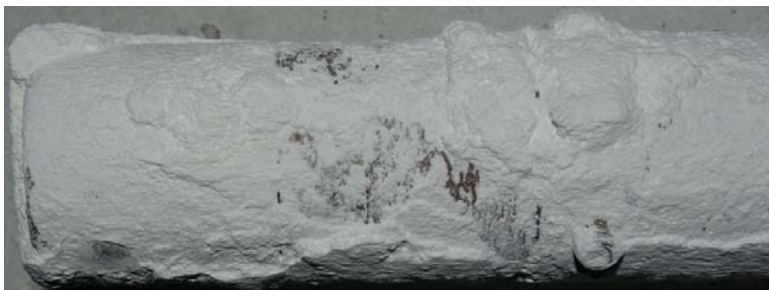

11/28/2012 - ÅAU

Lipeätyöryhmän kokous, Pöyryllä

12

Probe After 811h of Normal Operation

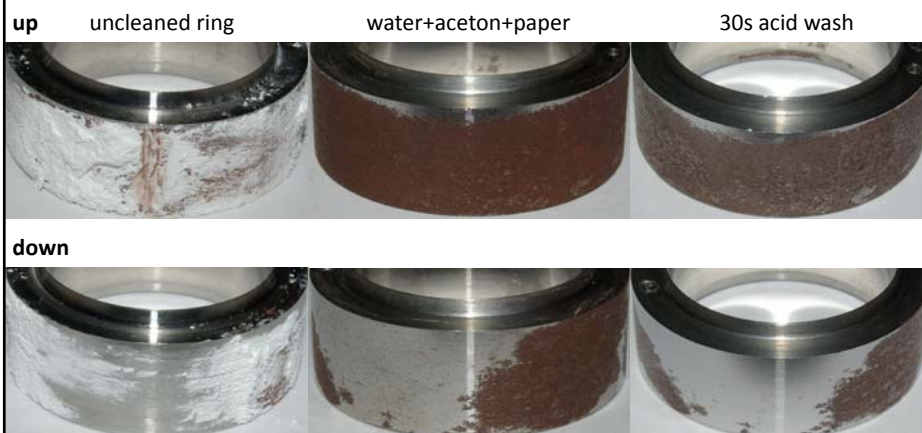

11/28/2012 - ÅAU

Lipeätyöryhmän kokous, Pöyryllä

13

Ring after 811h normal operation

Note: Side pointing downwards (gravimetrically) -> No iron oxide

11/28/2012 - ÅAU

Lipeätyöryhmän kokous, Pöyryllä

14

Corrosion results

Probe Time	Probe Temperature	Ring Weight Loss (mg)	Avg. Corrosion Layer Thickness (μm)	Calculated Avg. Corrosion (mm/yr)
2 h	80 °C	0	0	
2 h	75 °C	0	0	
811 h	90 °C	22	2*	0.02
1124 h	90 °C	72	6**	0.05
2 h	90 °C (oil)	0	0	

*Pit corrosion, pits $\sim 10\ \mu\text{m}$ deep

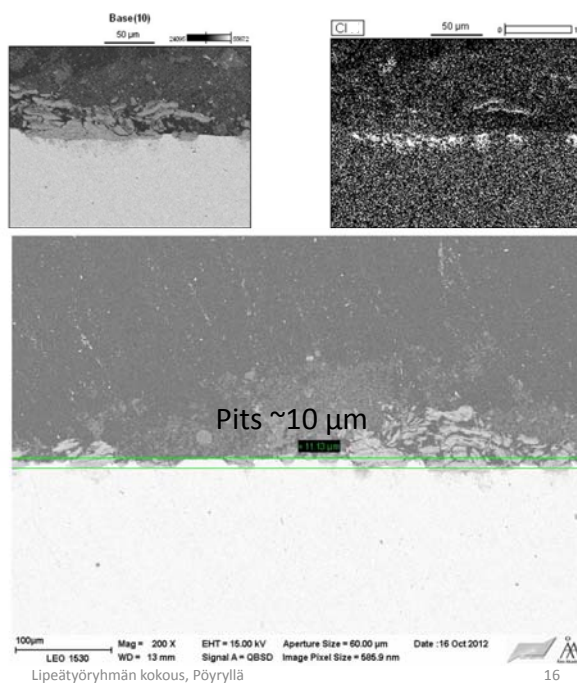
**Pit corrosion, pits $\sim 20\ \mu\text{m}$ deep

11/28/2012 - ÅAU

Lipeätyöryhmän kokous, Pöyryllä

15

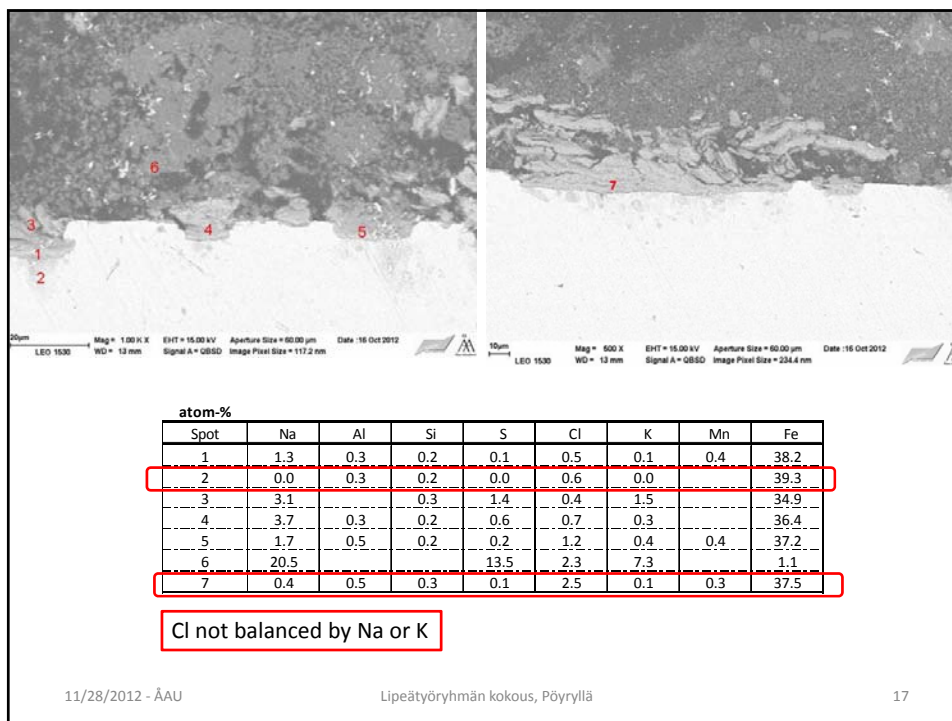
811h exposure "normal" plant operation

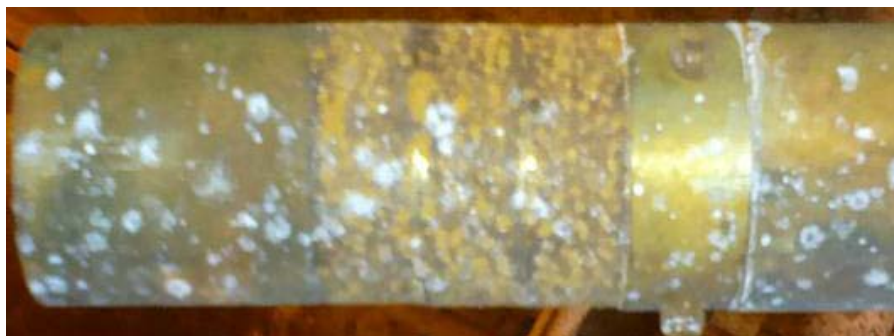
11/28/2012 - ÅAU

Lipeätyöryhmän kokous, Pöyryllä

16

Probe after water wash - 1124h total
(811h "normal" operation + water wash)

Ring after 1124h

up   uncleaned ring

water+acetone+paper

down

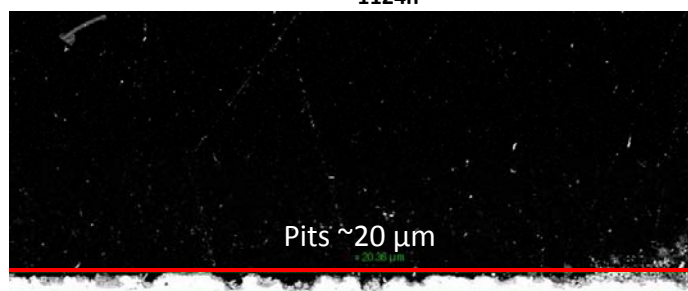
Again areas
without
corrosion
downwards

11/28/2012 - ÅAU

Lipeätyöryhmän kokous, Pöyryllä

19

811h exposure "normal" plant operation
+ boiler shutdown & water wash totally
1124h

- No chlorine or sulfur found in the corrosion layer after the water wash

30µm   Mag = 196 X   EHT = 20.00 kV   Aperture Size = 60.00 µm   Date : 1 Nov 2012
LEO 1530   WD = 13 mm   Signal A = QBSD   Image Pixel Size = 596.9 nm

SEM results Sample 6. Pit corrosion. No traces of chlorine in pits.

11/28/2012 - ÅAU

Lipeätyöryhmän kokous, Pöyryllä

20

Measurements during oil burning

- After the water wash, oil was burned in the boiler after acid washing of the inside of the tubes
- The 1124h probe was pulled after the water wash (outside of tubes), but before the acid wash (inside of tubes) and oil burning
- Dew point and SO₃ were measured during oil burning
- A 2h probe (90 °C) study was also made

11/28/2012 - ÅAU

Lipeätyöryhmän kokous, Pöyryllä

21

Flue gas composition during oil burning

Date 19.10.2012

Time	O ₂ (%)	SO ₂ (ppm)	SO ₂ (ppm 0% O ₂)	Air Ratio (λ)	Calculated Dewpoint (°C)
9:36	19.4	38	507	13.4	19
11:57	17.9	83	574	6.9	25

- Calculated Fuel Oil Sulfur Content 0.8% (based on flue gas analysis)
- No acid dewpoint was found in the dewpoint measurement

11/28/2012 - ÅAU

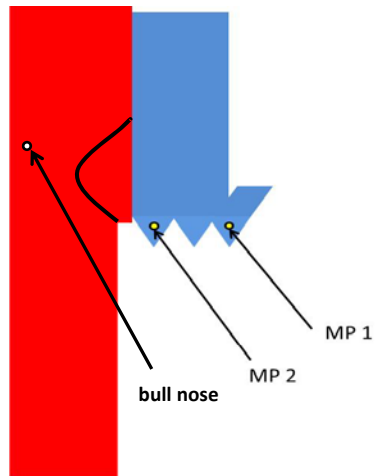
Lipeätyöryhmän kokous, Pöyryllä

22

Sampling positions and SO₃ results

Date	Time	MP	SO ₃ (ppm)	Temp (°C)	Oil burners
18.10	19:20-:50	b.n.	1.2	240	2
19.10	10:05-35	1	1	150	2
	12:15-35	1	1.4	165	4
	13:10-20	1	3.3	165	4
	16:27-37	2	4.4	240	4
	16:53-13	2	2	240	4

b.n.: bull nose

11/28/2012 - ÅAU

Lipeätyöryhmän kokous, Pöyryllä

23

Ring after 2h exposure during oil burning

up   uncleaned ring   water+aceton+paper

down

11/28/2012 - ÅAU

Lipeätyöryhmän kokous, Pöyryllä

24

Conclusions

- No significant corrosion seen under normal operation or after the water wash
- No acid dew point seen during oil burning
  - In part due to the extremely high dilution ratios
- More heat can be removed from the flue gas without fear of acid dewpoint corrosion under normal operation

LIITE III

Labtium/Aalto-yliopisto
Mustalipeän ei-Newtonilaisuus ja pisaroituminen – tarjous 26.11.2012

Asia: Projektiehdotus Suomen Soodakattilayhdistykselle

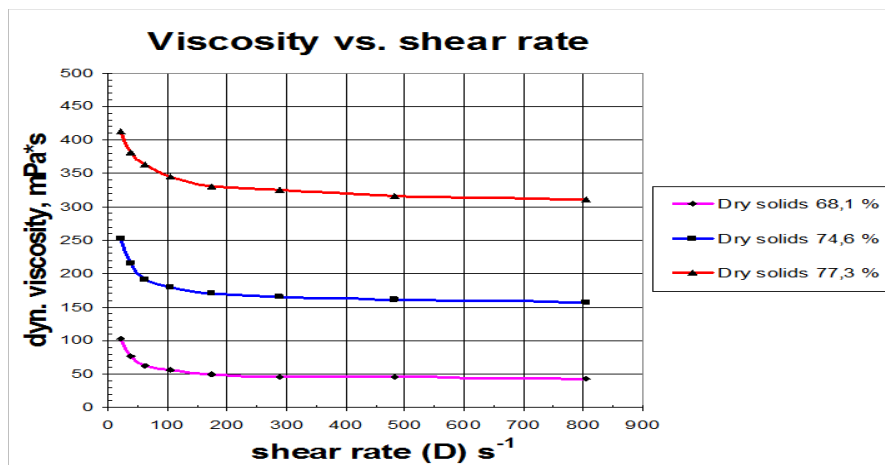
Ehdottajat:

- Jorma Torniainen/Labtium
- Ari Kankkunen/Aalto Yliopisto
- Mika Järvinen/Aalto Yliopisto

Mustalipeän ei-Newtonilaisuus ja pisaroituminen

1. Taustaa

Mustalipeän viskositeetti on tärkeä soodakattiloiden ja haihdutinyksiköiden toimintaan vaikuttava suure. Viskositeettiin vaikuttavat lipeän koostumuksen lisäksi mm. lämpötila ja kuiva-aine. Pienellä leikkausnopeudella viskositeetti on erittäin suuri, mutta kun leikkausnopeus kasvaa, niin viskositeetti laskee vakiotasolle (kts kuva 1.)

Kuva 1. Viskositeetti leikkausnopeuden funktiona.

Tätä viskositeetin vakiotasoa (leikkausnopeus 288 s^{-1}) käytetään yleisesti, kun viskositeetti määritetään eikä pienen leikkausnopeuden suurempaa viskositeettiarvoa yleensä huomioida. Ainakin pisaroitumisessa esiintyy pieniä leikkausnopeuksia ja ilmeisesti myös haihduttimissa. On viitteitä siitä, että lehtipuulipeän ei-Newtonilaisuus tulee esiin alhaisemmissa pitoisuuksissa ja lämpötiloissa/viskositeeteissa kuin havupuulla. Alhaisilla kuiva-aineilla ja alhaisissa lämpötiloissa tehdyt kokeet viittaavat siihen, että ei-Newtonilaisuutta esiintyy kuiva-aineen kohotessa yli 50-70%. Asiaa ei ole merkittävästi tutkittu, koska sopivia paineistettuja helppokäyttöisiä mittalaitteita ei ole ollut yleisesti saatavilla. Tällainen laite ja pitkä käyttökokemus ovat tarjolla Labtiumissa.

2. Tutkimuksen toteutus

Tutkimus toteutetaan neljällä erilaisella lipeällä; lehtipuu-, havupuu-, seka- ja eukalyptuslipeällä. Kussakin tapauksessa viskositeettimittaus tehdään viidessä eri lämpötilassa:

1. Tehtaan ruiskutuslämpötilassa
2. Lämpötiloissa 120 °C, 135 °C, 140 °C ja 150 °C. (135°C on vertailulämpötila, josta on jo olemassa dataa Soodakattilayhdistyksen edellisestä viskositeettityöstä)

Tuloksena saadaan kattava tietokanta erilaisten lipeden ei-Newtonilaisesta käyttäytymisestä.

On todennäköistä, että lipeden ei-Newtonilaisuutta selittää jokin mustalipeän erityinen ominaisuus. Tämän takia kustakin lipeestä määritetään:

1. Kuiva-aine
2. Jäännösalkali
3. epäorgaanisen/orgaanisen aineen suhde
4. polysakkaridit

Kokeelliset mittaukset tehdään Labtiumissa. Labtiumilla on pitkä kokemus mustalipeän viskositeetin ja muiden ominaisuuksien mittaamisesta.

Aalto yliopiston Energiatekniikan laitoksen tutkijat Ari Kankkunen ja Mika Järvinen vastaavat tulosten raportoinnista ja liittävät tulokset soodakattilan toimintaan, erityisesti mustalipeän ruiskutukseen. Myös ei-Newtonilaisuuden vaikutusta putkivirtauksiin, pumppuihin ja haihduttamoihin arvioidaan lyhyesti. Lisäksi yhdellä tehtaalla on tarkoitus tehdä painehäviöön perustuva viskositeettimittaus (on-line mittaus tehtaalla) ja verrata sen tuloksia laboratoriossa saatuun viskositeettitulokseen. Kankkusella ja Järvisellä on pitkä kokemus mustalipeän ruiskuttamiseen liittyvästä kokeellisesta ja laskennallisesta tutkimuksesta. Tulokset julkaistaan tieteellisenä julkaisuna.

3. Kustannukset ja aikataulu

Labtium:

Analyyssikustannukset	14000 € (+ALV)
Näytteenotto (4 tehdasta)	<u>6 000 €</u> (+ALV)
Labtium yhteensä	20 000 € (+ALV)

Aalto yliopisto:

Uuden viskositeettitiedon liittäminen	15 000 € (+ALV)
pisaroitumiseen ja soodakattilan toimintaan	
Viskositeettimittaus tehtaalla (on-line)	<u>3 000 €</u> (+ALV)
Aalto yhteensä	18 000 € (+ALV)

Kokonaiskustannus koko työn osalta tulee olemaan **38 000 € (+ALV)**.

Aikataulu: Työ voidaan aloittaa keväällä 2013.

LIITE IV

ÅA

Smelt Dissolution Kinetics - tarjous 26.11.2012

Proposal – Smelt Dissolution Kinetics

26 Nov 2012

Nikolai DeMartini, ÅAU

The kinetics of smelt dissolution is relevant to the design and safety of smelt dissolving tanks and their operation. Smelt dissolution will depend predominantly on smelt particle size, salt solubility, agitation and cooling of the hot smelt particle down to below the boiling point of the liquor. Salt solubility in the case of smelt dissolution is interesting in that there are two potentially important salt solubility limits. One is pirssonite which is a $\text{CaCO}_3 \cdot \text{Na}_2\text{CO}_3$ double salt and the second is the solubility of sodium salts such as sodium carbonate or burkeite which have a much higher solubility than pirssonite [1,2], Figure 1. Once calcium in green liquor is consumed in the formation of pirssonite, the next salt will be sodium carbonate or burkeite depending on the $\text{CO}_3:\text{SO}_4$ mole ratio of the smelt [3]. The implication is that the driving force for salt dissolution will still be high even as the pirssonite solubility limit is approached, because the salt should continue to dissolve once all the calcium in the smelt/weak wash is consumed.

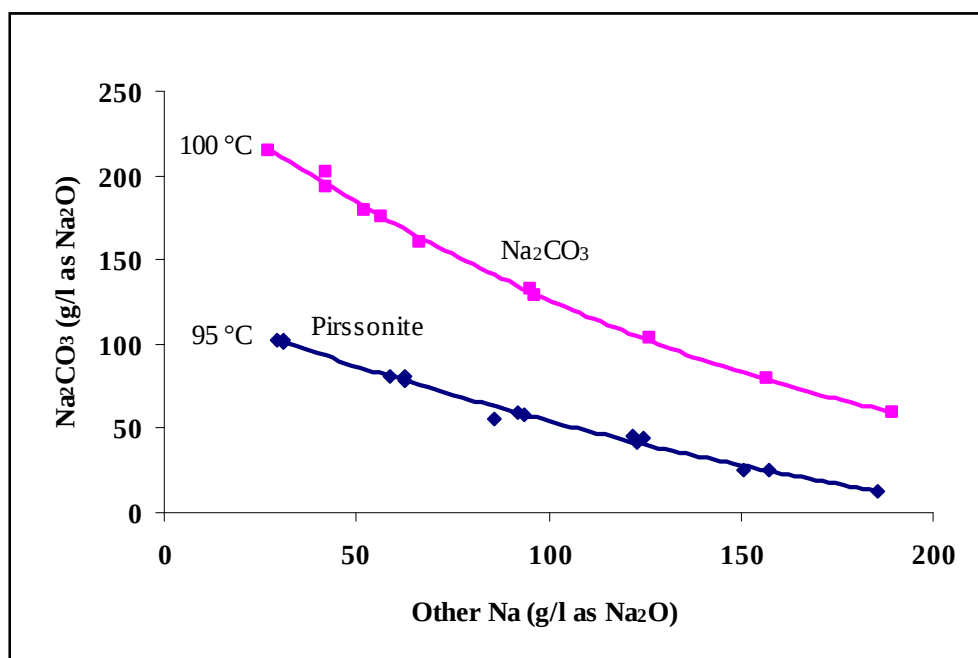

Figure 1. Literature values for the solubility limits of pirssonite at 95 °C [1] and sodium carbonate at 100 °C [2]. Note: Sodium carbonate has inverse solubility, so at 95 °C, sodium carbonate will be slightly more soluble than at 100 °C.

This work would focus on the variables: temperature, salt composition, crystal size and agitation speed. The temperature and smelt composition will affect the solubility limits. Mill smelt will be crushed in a glovebox and sieved in a glove box and heated to 100 °C and then added to the mill weak wash which will be preheated to the desired dissolution temperature. Samples will be taken at regular time intervals to measure the dissolution. Different temperatures will result in different initial solubility limit driving forces.

This work will provide fundamental data to improve our understanding of dissolution in smelt dissolving tanks. This has implications for operation and design and safety. This data combined with ongoing research at the University of Toronto and for the AF&PA can also help understand what variables are crucial in understanding smelt dissolving tank explosions. The heat transfer away from molten smelt particles needs to be studied by modeling in a follow up project, but is sufficiently complicated because of the 3 phase flow that it would need to be accounted for.

The cost for this project is **18 800 €** + VAT.

References

1. Frederick, W.J. Jr.; Krishnan, R.; Ayers, R.J. Pirssonite deposits in green liquor processing. TAPPI J. 73(2): 135-140 (1990).
2. Green, S.J.; Frattali, F.J. The system sodium carbonate-sodium sulfate-sodium hydroxide-water at 100°. J. Am. Chem. Soc. 68: 1789-94 (1946).
3. Shi, B.; Frederick, W. J. Jr.; Rousseau, R. W., Nucleation growth and composition of crystals obtained from solutions of Na₂CO₃ and Na₂SO₄. Ind. Eng. Chem. Res., 42(25): p. 6343-6347 (2003).

LIITE V

ÅA

Feeding and Combustion of Black Liquor Pellets – tarjous 26.11.2012

Proposal – Feeding and Combustion of Black Liquor Pellets

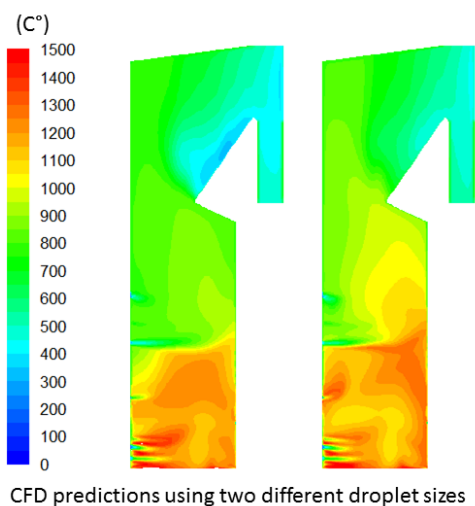
Anders Brink, Markus Engblom, Nikolai DeMartini, Mikko Hupa

Laboratory of Inorganic Chemistry at Åbo Akademi University

This project is designed to make a preliminary study of the feeding and combustion of black liquor pellets in a Kraft recovery boiler. The uniform distribution of fed particle size has interesting implications for the practical operation of a Kraft recovery boiler and could lead to better control of operational challenges such as carryover and emissions. The proposal is composed of two parts – CFD modeling of a Kraft recovery boiler firing pellets and laboratory work to support the CFD modeling. The CFD modeling will use an existing model, of a modern Kraft recovery boiler, modified for pellet feeding rather than black liquor spraying. The CFD model will give some preliminary information on how recovery boiler operation (for ex. air staging) will change with pellet firing. The two main parameters to be considered are pellet size and feeding location. Two pellet sizes and two feeding locations will be modeled.

The laboratory work will be a small part of the project to support the CFD modeling. The laboratory work will be done to determine the softening temperature of the pellets, the swelling and pyrolysis behavior and combustion times. Emissions will also be obtained. Pellets from both black liquor and black liquor mixed with 10% sawdust will be made in the lab and tested. The pellets with 10% sawdust will be tested for comparison to the behavior of pellets from black liquor only, but will not be considered in the CFD modeling in this project. The pellets will be pressed at ÅAU using dried black liquor and air dried sawdust. The pelletizing work will provide some initial feel for the pelletizing of dry black liquor. The laboratory work will be carried out in a single particle reactor which has been used to characterize both black liquor and pellet behavior during combustion at ÅAU.

The cost for this project will be **20 700 € + VAT**.

LIITE VI

Muiden työryhmien kuulumiset

Opinnäytetyöpalkinto

1

Crude Tall Oil Production Improvement, Tiia Nousiainen, Aalto Yliopisto

- Työn tarkoituksena oli lisätä mäntyöljyn tuotantoa eräässä sellutehtaassa, edellytyksenä mäntyöljyn laadun hallinta vähintään entisellä tasollaan.
  - alhainen mäntyöljytuotanto johtuen mäntyöljyn polttohäviöiden kasvusta
  - koko tehtaan suopatase -> mäntyöljyn polttohäviöiden syiden selvittäminen
  - HDS:n suovan hapotuksen tehokkuuden optimointi

2

Crude Tall Oil Production Improvement, Tiia Nousiainen, Aalto Yliopisto

- Polttohäviöiden syy:
  - Heikko mäntyöljykeittämön ajomalli -> emäveden mukana pääsi huomattavia määriä mäntyöljyä polttoon.
  - Lisäksi mustalipeäsäiliöiden todettiin olevan riittämätön koivupainotteisella mustalipeän haihduttamalla.
- Mäntyöljykeittämön hapotusprosessin optimointi
  - Tuotantotehokkuuden nosto 60%:sta 95%:iin saavutettiin muuttamalla hapotuksen massatasetta ja reaktio-olosuhteita, mäntyöljyn laatua huonontamatta.

3

Työryhmän kommentit

- Ulkoasultaan moitteeton
- Kattava yleisösuus sekä laboratorio- että tehdastutkimuksia
- Tuloksia on verrattu aiempiin tutkimuksiin ja teoriaan, lähdeviitteitä on kattava määrä
- Käytetyt menetelmät on tarkasti raportoitu ja lisäksi tulosten luotettavuutta arvioitu
- Kokeellisessa osassa on perehdytty analysointimenetelmiin ja kehitetty menetelmä suovan mustalipeäpitoisuuden määrittämiseksi
- Hyviä ehdotuksia jatkotutkimuksista
- Asetetut tavoitteet saavutettiin eli tuloksilla saatiin aikaan konkreettinen parannus tehtaan mäntyöljyn tuotantoon

4

SKYREC

Things to be done

- Final report still to come:
  - furnace material tests, VTT
- Monitoring last project:
  - Probe Study of Corrosion in the Economizers of a Kraft Recovery Boiler, ÅA
- Updating final report

Probe Study of Corrosion in the Economizers, ÅA

- Two probes in Rauma mill
  - Around 700 hours for the first probe before shutdown 5th October Probes temperature is 90 C.
  - Second probe will there during shutdown and pulled out one week after shutdown
- Before start-up chemical purification of the boiler tubes -> oil burning for 2-3 days -> Acid dew point measurement during that time

Työryhmien toiminta

ATR: Turva-automaatiosuosituksen käännös englanniksi

- Työ valmis
- Julkaistu 22.11.2012

ATR: Ohje UPS-järjestelmän periaatteeksi

- Projektia varten perustettu työryhmä jättänyt loppuraportin:
  - Sähkön syötölle tulisi mahdollisuuksien mukaan tarjota useampi toisistaan täysin riippumaton kulkutie. Yksittäisiä yhteisiä osia tulisi välttää (automaattinen syötönvaihto, yhteinen UPS kisko)
  - UPS-laitteiden lisääminen parantaa lähinnä sähkönsyötön toimintavarmuutta katkostilanteessa. Varsinkin kun huomioidaan UPS laitteiden taipumus vikaantua juurikin tarvetilanteessa
  - Oleellista on kiinnittää huomiota myös normaalitilanteen sähkönsyötön varmuuteen kriittisten laitteiden ja järjestelmien osalta
- ATR pohtii projektin jatkoa -> UPS ohjeen teko

KTR: Aktiivihiihden mitoituksen varmistus ja optimointi sekä TOC-reduktion varmistaminen, JPanalysis/OY

- Tarkoitus varmistaa suodattimen mitoitus koeajoilla eri virtaamilla
- Selvitetään aktiivihiihdisuodattimen kustannukset ja toimittajat
- Lisäksi vertaillaan kahden TOC-laitteiston antamia tuloksia.
- Työ viivästynyt TOC-laitteen hajoamisen takia -> työt päästy vasta aloittamaan

KTR: Soodakattilanmateriaalit ja tarkastukset (Suojaussuosituksen päivitys)

- VTT päivittänyt osan 2 (Soodakattilan pinnoitteet)
- Pinnoitettavia kohteita ovat yleensä
  - ”mustan” ja compound-putken raja, jossa pinnoitteella estetään galvaanista korroosiota
  - tulistinputkien mutkat, joissa pyritään estämään hapettumisen ja korroosion kautta tapahtuvaa ohenemista
  - paikalliset compound-putkien säröytymien korjaus
- Tartunta tärkeää
- Korjaaminen hankalaa/mahdotonta

13

YTR: TEKES-hanke, Polttoperäisten päästöjen ja nanohiukkasten haitallisuuden määrittäminen uudella tutkimusmenetelmällä, Itä-Suomen yliopisto

- Projektissa tutkitaan soodakattilan, meesauunin, hakevoimalaitoksen, pienpolton (tulisija ja arinakattila) päästöjä ja jälkikäsittelytekniikoiden vaikutusta dieselajoneuvon päästöihin sekä päästöjen fysikaalis-kemiallisia ja toksikologisia ominaisuuksia. Lisäksi tutkitaan teollisten nanohiukkasten vastaavia ominaisuuksia.
- Johtoryhmän edellinen kokous pidettiin 20.11.2012
- Mittaukset (SK + meesauuni) tehty Kymillä vko 34, mutta haasteena oli ensin kosteus (mittaukset pesurin jälkeen) ja sitten riittävän hiukkasmassan saaminen analyysia varten, mittausraportti
- Tulevat tekemään uuden mittauksen syksyn aikana, todennäköisesti sähkösuodattimen jälkeen ennen pesuria.

14

YTR/ATR: Hajukaasujen polttosuosituksen päivitys

- Päivitystyöryhmä kokoontui edellisen kerran 16.3.2012 Kuusankoskella
- Teksti käyty läpi ja kommentoitu, vielä yksi kokous jossa katsotaan kokonaisuus
- Suurimmat muutokset:
  - Väkevien polton voi aloittaa aikaisemmin tiettyjen ehtojen täytyttyä
  - Väkevien poltossa tukiliekkin voi sammuttaa tiettyjen ehtojen täytyttyä
- Suosituksen laajentaminen keräilyyn?

15

YTR: BAT/BREF-dokumenttiluonnoksen kommentointi / NOx-asiat

- BAT-dokumenttiehdotus lukuarvoineen julkaistiin toukokuussa 2012 ja aikaa kommentointiin oli heinäkuuhun 2012 asti. Kommentteja tuli yhteensä 1400 kappaletta, joihin jokaiseen laaditaan virallinen vastaus.
- Vuoden 2013 alussa pidetään teknisen työryhmän (TWG, technical working group) kokous, jonka pohjalta muotoillaan lopullinen BAT-luonnos (Final Draft) käsitellään BAT-Foorumissa.
- Foorumi antaa BATn ehdotetusta sisällöstä EU-komissiolle lausunnon, jonka komissio asettaa julkisesti saataville. BAT-dokumentti hyväksytään komiteamenettelyssä, jonka jälkeen komissio julkaisee virallisesti toimialan BATin.

16

28. In order to reduce NO_x emissions from recovery boilers, BAT is to use an optimised firing system including all of the following features:

	Technique
a	Computerised combustion control
b	Proper mixing of air and fuels
c	Staged air feed systems, e.g. by using different air registers and air inlet ports.

Applicability

Technique c is applicable to new recovery boilers and in case of major refurbishment of recovery boilers as this technique requires considerable changes to the air feed systems and the furnace.

Table 8.8 BAT-associated emission levels for NO_x and CO emissions from recovery boilers

Parameter		Daily average mg/Nm ³ at 6 % O ₂	Yearly average mg/Nm ³ at 6 % O ₂	Yearly average kg pollutant/ADt
NO _x	Softwood	140 – 200 ⁽¹⁾	120 – 180 ⁽¹⁾	DS < 75 % ⁽²⁾ ⁽³⁾ : 0.8 – 1.0
				DS 75 - 83 % ⁽³⁾ : 0.8 – 1.2
	Hardwood	160 – 240 ⁽¹⁾	120 – 200 ⁽¹⁾	DS < 75 % ⁽²⁾ ⁽³⁾ ⁽⁵⁾ : 1.0 – 1.2
				DS 75 - 83 % ⁽⁴⁾ ⁽³⁾ ⁽⁵⁾ : 1.0 – 1.4
Carbon monoxide		< 50 – 100	< 50 – 70	-

⁽¹⁾ The lower end of the range refers to dry solids content in black liquor of < 75 %, lower nitrogen content in the black liquor, low excess air for combustion and a normal (or below design capacity) load on the recovery boiler. The upper end of the range refers to dry solids content in black liquor of ≥ 75 %, higher nitrogen content in the black liquor and combustion of strong or NCG, condensate-containing methanol, dissolving tank vent gases (DTVG) or bio-sludge in the recovery boiler.

⁽²⁾ The higher the dry solid content, the higher the NO_x emission load.⁽³⁾ In each of the two following cases the BAT-AEL mentioned may be increased by 0.1 kg NO_x/ADt:

(i) if nitrogen-containing flows like dissolving tank vent gas, methanol separated from the condensate, or biosludge are burnt in the recovery boiler and/or

(ii) if nitrogen-containing CNGs are burnt together with the black liquor in the recovery boilers.

NB: DS=dry solid content of black liquor.

17

32. In order to reduce NO_x emissions from the lime kiln, BAT is to apply a combination of the following techniques:

	Technique	Description
a	Optimised combustion and combustion control	See Section 8.7.1.3
b	Good mixing of fuel and air	
c	Low NO _x burner	
d	Fuel selection/Low-N fuel	

BAT associated emission levels

see Table 8.12

Table 8.12: BAT-associated emission levels for NO_x and CO emissions from the lime kiln

Parameter	Daily average mg/Nm ³ at 6 % O ₂	Yearly average mg/Nm ³ at 6 % O ₂	Yearly average kg NO _x /ADt
NO _x	Oil	100 – 250	100 – 200
	Gas / biofuel	200 – 400	200 – 350
Carbon monoxide			
< 50			
< 50			
-			

⁽¹⁾ If nitrogen-containing CNGs are burnt in the lime kiln instead of in the NCG burner, the BAT-AEL mentioned may be increased by 0.1 kg NO_x/ADt for the specific load and by 100 mg/Nm³ for the concentration levels.

[This BAT conclusion is based on information given in Section 3.3.21.]

18

OTR: Painelaitapäivä 19.9.2012

Sokos Hotel Vantaa

- Painelaitteen omistajan ja haltijan koulutuspäivän tarkoituksena on kerätä yhteen painelaitteiden omistajia, haltijoita ja käytönvalvojia jakamaan kokemuksiaan ja kuuntelemaan asiantuntijaluentoja aiheesta. Luennot käsittelevät mm. painelaiteturvallisuutta, riskienhallintaa sekä kunnossapitoa.
- Osallistujia ~40 henkilöä, joten tilaisuus ei ole ollut yhtä suuri menestys Päästömittauspäivä
- Ajankohta ei paras mahdollinen (tehtailla seisokkeja)

19

OTR: Soodakattilapäivä 25.10.2012

Scandic City Tampere

- Soodakattilapäivä järjestettiin tänä vuonna Tampereella 25.10.2012 Scandic Tampere City –hotellissa samaan aikaan järjestettävien energiamessujen (23-25.10.2012) yhteydessä.
- Ilmoittautuneiden määrä oli 97 henkilöä

20

Konemestaripäivät 23-24.1.2013

- Konemestaripäivät järjestetään 23.–24.1.2013 Imatran Valtionhotellissa ja tehdasvierailu Metsä Fibren Joutsenon tehtaalla.
- Ajankohtaa jouduttiin aikaistamaan viikolla tehdasvierailun vuoksi
- Tilaisuuden alustava aikataulu:
- <http://www.soodakattilayhdistys.fi/toiminta6.html>

21

SKY 50v ja ICRC 2014 9.6-13.6.2014

- ICRC-seminaari 9.-13.6.2014 Tampere-talossa
- 50v-toiminkunta on perustettu miettimään juhlapäivän ohjelmaa/ luennoitsijoita
  - Timo-Pekka Veijonen, Keijo Salmenoja, Mikko Hupa, Klaus Niemelä, Esa Vakkilainen
- Alustavat nettisivut (ei vielä julkaistu):
http://www.soodakattilayhdistys.fi/secure/ICRC/ICRC_index.html

22

Vuosikokous 2013

- Helsingissä 18.4.2013
- Saman konseptin mukaan viime kerralla (itse kokous iltapäivällä ja iltaohjelma sen jälkeen)
- Sihteeri kartoittaa mahdollisia kokouspaikkoja (musiikkiteattereita).